

Opinnäytetyö (AMK)

Sosiaali- ja kasvatusala/ Sosionomi (AMK)

2019

Linda Lempiäinen, Sonja Salonen & Anna Simola

PERHEIDEN PARHAAKSI

– Moniammatillinen tiimi osana lapsiperheiden
varhaista tukea Naantalissa

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaali- ja kasvatustieteiden / sosionomi (AMK)

2019 | 50 sivua, 9 liitesivua

Linda Lempiäinen, Sonja Salonen & Anna Simola

PERHEIDEN PARHAAKSI

-Moniammatillinen tiimi osana lapsiperheiden varhaista tukea Naantalissa

Opinnäytetyön aihe, lapsiperheiden varhainen tuki, liittyy tiiviisti Naantalın kaupungin perustaman varhaisen tuen tiimin ympärille. Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa Naantalın kaupungin lapsiperheiden kehittämistyön tueksi kolme lapsiperheiden varhaisen tuen palveluita esittelevää tuotosta. Tuotosten tarkoituksena on jokaisen omalta osaltaan valottaa lapsiperheille suunnattuja palveluita eri näkökulmista ja eri kohderyhmille.

Opinnäytetyön aihe kohdentuu ensisijaisesti Naantalın varhaisen tuen tiimin esittelyyn tuotosten kautta. Naantalın varhaisen tuen tiimi on osa lapsiperheiden varhaisen tuen kehittämistyötä. Varhaisen tuen tiimin tarkoituksena on tarjota matalan kynnyksen tukea perheille, jossa on alle kouluikäinen lapsi tai lapsia. Työtä tehdään moniammatillisella otteella, perheen tarpeet etusijalla. Varhaisen tuen tiimissä työskentelee neuvolan perheohjaaja, varhaiskasvatuksen perheohjaaja ja lapsiperheiden sosiaalityön kotipalvelutyöntekijä. Varhaisen tuen tiimillä on käytössään myös moniammatillinen konsultaatiotiimi, jossa työskentelee lapsiperhepsykologi, konsultoiva varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja vastaava perheohjaaja.

Opinnäytetyön tuotoksena syntyi kaksi Naantalın varhaisen tuen tiimiä esittelevää tuotosta: Perheille jaettava esite ja varhaisen tuen tiimiä esittelevä diaesitys. Esitteen tavoitteena on esitellä varhaisen tuen tiimiä perheille mahdollisimman yksinkertaisessa muodossa. Diaesitys on suunnattu ammattilaisilta ammattilaisille esitettäväksi ja se toimii muokattavana esityspohjana varhaisen tuen tiimin esittelyyn. Hieman varhaisen tuen tiimistä irrallisena, mutta moniammatilliseen varhaiseen tukeen tiiviisti linkittyen, syntyi alle kouluikäisten lasten varhaisen tuen palvelut Naantalissa esittelevä palvelukartta ammattilaisille. Tämä palvelukartta toimii kolmantena tuotokseamme.

Opinnäytetyön toteutus aloitettiin keväällä 2019 ja se valmistui loppuvuodesta 2019. Tutkimusmenetelmänä tiedonhankinnassa käytettiin teemahaastatteluja ja teoriapohjana toimii kirjallisuuskatsaus. Teoriapohjan keskiössä ovat lapsiperheiden hyvinvointi, moniammatillisuus ja varhainen tukeminen. Teoriapohjan rajaus muodostui Naantalın varhaisen tuen tiimin kannalta oleellisimpien teemojen pohjalta.

ASIASANAT:

moniammatillisuus, varhainen tuki, hyvinvointi, lapsiperheet

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Bachelor of Social Services

2019 | 50 pages, 9 appendices

Linda Lempiäinen, Sonja Salonen ja Anna Simola

FOR THE BENEFIT OF FAMILIES

-Multiprofessional team as a part of early support for families with children in Naantali

The topic of this thesis, early support for families with children, is closely linked to the team established by the city of Naantali that offers early support. The purpose of this thesis was to produce three progenies that introduce the early childhood support services for families with children in Naantali in order to support the work done in order to develop these early support services. The progenies are meant to shine a light on the service provided for families with children from different perspectives for different target groups.

The subject of the thesis is primarily focused on the presentation of the Early Support Team in Naantali for families with children through the progenies. The purpose of the team is to offer support to families with a child or children under the age of seven. The team operates multiprofessionally with the family's needs in the forefront. The Early Support Team in Naantali includes the following professionals: family worker for childhood education and care, family worker for the guidance center and a home helper for families with children. The Early Support Team in Naantali also has the possibility to be asked for a consultation from the multiprofessional Consultation Team which consists of the following professionals: a family psychologist for families with children, senior family worker and a consulting special education teacher in early childhood education and care.

As a result of the thesis we created two progenies that were focused on the Early Support Team for families with children in Naantali: A brochure about the team for the families and a slideshow about the team for the use of the professionals. The purpose of the brochure is to give families an idea about the function of the Early Support team for families with children in the simplest form possible. The slideshow on the other hand is intended for the use of professionals when they are presenting about the Early Support team for families with children for other professionals and hence serves as a customizable presentation template. Slightly separate from the Early Support team, but still closely linked to multiprofessional work and early support directed at families with children, we created a service map presenting early support services for families with children under the age of seven in Naantali for the professionals. This service map was our third progeny.

We began working on our thesis in the spring of 2019 and it was complete in late 2019. The research method used in the knowledge acquisition was performing focused interviews and literature review was used for the theoretical basis. At the heart of our thesis are the well-being of families with children, multiprofessionalism and early support. The theory base was framed based on the themes most relevant to the Early Support Team for families with children in Naantali.

KEYWORDS:

multiprofessional cooperation, early support, well-being, families with children

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 LAPSIPERHEIDEN HYVINVOINTI	7
2.1 Lapsiperheiden hyvinvointi Suomessa	7
2.2 Palvelujärjestelmä lapsiperheitä tukemassa	10
2.3 Moniammatillisuus ja jaettu asiantuntijuus perheiden tukena	16
3 VARHAINEN TUKI PERHEILLE	21
3.1 Varhainen tukeminen	21
3.2 Vanhemmuuden tukeminen	23
3.3 Perhe osana moniammatillista yhteistyötä	26
4 TYÖN LÄHTÖKOHDAT JA TAVOITELTAVAT TULOKSET	29
4.1 Toiminnan lähtökohdat ja tavoitteet	29
4.2 Naantalin varhaisen tuen tiimi	30
5 KEHITTÄMISTYÖN MENETELMÄT JA PROSESSI	33
5.1 Tutkimusmenetelmät	33
5.2 Opinnäytetyön prosessi	35
6 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET	41
6.1 Opinnäytetyön tuotokset	41
6.2 Tuotosten arviointi	45
7 POHDINTA	47
7.1 Eettisyys ja luotettavuus	47
7.2 Ammatillinen kasvu ja tulevaisuus	49
LÄHTEET	52

LIITTEET

- Liite 1. Esite varhaisen tuen tiimistä
- Liite 2. Diaesitys varhaisen tuen tiimistä
- Liite 3. Palvelukartta
- Liite 4. Teemahaastattelun runko

KUVAT

Kuva 1. Naantalin varhaisen tuen tiimi	31
Kuva 2. Esite Naantalin varhaisen tuen tiimille	42
Kuva 3. Diaesitys Naantalin varhaisen tuen tiimille	43
Kuva 4. Palvelukartta	44

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön aiheeksi valikoitui alle kouluikäisten lasten ja heidän perheidensä varhainen tuki Naantalın varhaisen tuen tiimin kautta. Työssämme käsittelemme lapsiperheiden hyvinvointia Suomessa, avaamme lapsiperheiden tukena olevaa palvelujärjestelmää ja esittelemme moniammatillisen työotteen sosiaalialalla. Lisäksi avaamme varhaisen tukemisen käsitettä, nostamme esille vanhemmuuden tukemisen merkityksellisyyttä ja käsittelemme moniammatillista työskentelyä perheen tukena. Teoriapohjanamme toimii kirjallisuuskatsaus.

Toimeksiantajana toimi Naantalın kaupunki, jossa teimme yhteistyötä perheille suunnattujen sosiaali-, terveys-, ja kasvatuspalveluiden toimijoiden kanssa. Opinnäytetyömme kannalta keskiössä on Naantalın varhaisen tuen tiimi, jonka perustamisprosessi oli opinnäytetyömme alussa vielä kesken. Naantalın varhaisen tuen tiimi pitää sisällään neuvolan perhetyön, varhaiskasvatuksen perhetyön ja lapsiperheiden kotipalvelun. Lisäksi tiimi tekee tiivistä yhteistyötä varhaiskasvatuksen erityisopettajien, lapsiperhepsykologien ja vastaavan perheohjaajan kanssa. Opinnäytetyö jäsentyykin monisyisesti Naantalın perhepalveluiden työkentälle ja sitoo toisiinsa sosiaali-, kasvatust ja terveyspuolen osaajia.

Toiminnallisesta opinnäytetyöstä syntyy myös konkreettisia tuotoksia. Työmme tuotokset pitävätkin sisällään kolme erillistä dokumenttia Naantalissa olevista alle kouluikäisten lasten varhaisen tuen palveluista: Tiimiä käsittelevän esitteen jaettavaksi perheille, diaesityksen tiimin toiminnasta ammattilaisille ja ammattilaisille suunnatun palvelukartan Naantalissa olevista alle kouluikäisten lasten ja heidän perheidensä varhaisen tuen palveluista. Toiminnallisen opinnäytetyömme tuotosten tavoitteena on tehdä lapsiperheiden varhaisen tuen palveluita näkyviksi lapsiperheille ja selkiyttää sosiaali- ja terveysalan monimutkaista palvelujärjestelmää niin tuen tarpeessa oleville perheille kuin heidän kanssaan työskenteleville ammattilaisille.

Vastaavaa perheohjaajaa ja toimeksiannon yhteyshenkilöä haastateltaessa esille nousi, että tarve palveluiden kokoamisesta yhden esitteen alle nousi perheiltä. Myös sosiaalialan, terveysalan ja varhaiskasvatuksen yhteisessä kehittämispäivässä nousi esille tarve selkeyttää eri toimijoiden rooleja. Tässä opinnäytetyössä esittelemme tuotosten teon kannalta oleelliset tutkimusmenetelmät, prosessit ja tuotokset.

2 LAPSIPERHEIDEN HYVINVOINTI

2.1 Lapsiperheiden hyvinvointi Suomessa

Lapsiperheiden hyvinvointia käsittelemme pureutumalla perheiden hyvinvointiin hyvinvoinnin osatekijöiden kautta. Käymme läpi lapsiperheiden hyvinvointia Suomessa ja nostamme esille Naantalın kaupungin lapsiperheiden hyvinvoinnin kannalta oleellisia seikkoja ja tavoitteita, jotka muodostavat opinnäytetyömme kannalta oleellisen alueellisen viitekehyksen. Lapsiperheillä viittamme Tilastokeskuksen mukaiseen määritelmään lapsiperheestä, jossa perheessä asuu alle 18-vuotias lapsi tai lapsia (Tilastokeskus 2019). Jatkossa tulemme viittaamaan lapsiperheisiin myös käsitteellä perhe, jolla tarkoitamme edellä mainittua lapsiperheen määritelmää, ellei asiasta ole erikseen toisin mainittu.

Kestävän yhteiskunnan perustan muodostaa väestö, joka on terve, koulutettu ja hyvinvoiva. Hyvinvointia ja hyvinvoinnin kestävyyttä voidaan arvioida esimerkiksi tarkastelemalla väestön terveyden ja hyvinvoinnin tilaa, sen kehitystä ja jakautumista eri alueiden välille. Kestävän hyvinvoinnin edellytys on investointi tuleviin sukupolviin. Hyvinvointipolitiikka onkin oivallettu myös investoinniksi. Sosiaalinen investointi, kuten varhaislapsuuteen panostaminen, on ajateltu edellytykseksi tulevaisuuden hyvinvoinnille. Sosiaalisesti kestävä kehitys onkin pyrkimys taata hyvinvoinnin edellytykset myös tulevaisuuden sukupolville. (Hemerjick 2017, Kestilä & Karvonen 2018, 10 mukaan.) Varhaisen tuen tiimi voidaankin nähdä yhtenä Naantalın kaupungin investointina sosiaalisesti kestävään kehitykseen ja panostuksena tuleviin sukupolviin.

Hyvinvoinnin osatekijät jaotellaan tyypillisimmin kolmeen ulottuvuuteen, joita ovat terveys, materiaallinen hyvinvointi ja koettu hyvinvointi. Materiaallinen hyvinvointi muodostuu taloudellisen toimeentulon ja elinolojen aineellisten tekijöiden pohjalta. Terveystila määrittää omalta osaltaan myös koettua hyvinvointia. Kun elintaso on saavuttanut tietyn pisteen, alkavat hyvinvointia terveyden ja materiaallisen hyvinvoinnin lisäksi määrittämään ja lisäämään muutkin tekijät: Ihmissuhteet, osallisuus, laadukas elinympäristö, kokemus arvostetuksi tulemisesta sekä mielekäs tekeminen. (Lammi-Taskula & Karvonen 2014, 13.) Tarkastelemme perheiden hyvinvointia Suomessa erityisesti terveyden ja terveyserojen, materiaallisen hyvinvoinnin ja koetun hyvinvoinnin konteksteissa.

Vaikka suomalaisten hyvinvointi onkin viime vuosikymmeninä parantunut, ovat hyvinvointierot ja tuloerot eri väestöryhmien välillä kasvaneet yhä suuremmiksi (Vaarama ym.

2010, 10). Suomalaisista enemmistö voi hyvin. Pieni vähemmistö on kuitenkin saanut osakseen kasauman vaikeaa pahoinvointia. Nämä hyvinvointierot näkyvätkin lapsiperheiden elämässä. (Lammi-Taskula & Karvonen 2014, 13.)

Hyvinvoiva perhe on lähtökohtana yksilön hyvinvoinnille, sillä tasapainoinen elämä ja terveys heijastuvat kotioloihin. Perheitä on hyvin monenlaisia. On kahden vanhemman perheitä, yksinhuoltajaperheitä, uusperheitä, samaa sukupuolta olevien pariin perheitä ja monikulttuurisia perheitä. Erilaiset perhemuodot ovat viimevuosina yleistyneet huomattavasti. Tärkeää on, että kaikki perheet ovat samanarvoisia. Kaikenlaisilla perheillä tuleekin olla samat mahdollisuudet yhteiskunnan tukeen lähtökohdistaan riippumatta. (Väestöliiton perhepoliittinen ohjelma 2007, 4.) Naantalien hyvinvointikertomusta tarkastelemalla selviää, että Naantalissa lapsiperheitä on keskimäärin enemmän kuin maakunnissa yleisesti, mutta niiden määrässä on odotettavissa laskua lähivuosina (Naantali hyvinvointikertomus 2013-2016 ja – suunnitelma 2017-2021). Opinnäytetyömme keskiössä ovat perheet, joissa on alle kouluikäisiä lapsia.

Määrittelimme aiemmin yhdeksi hyvinvoinnin osatekijäksi materiaalisen hyvinvoinnin, joka piti sisällään myös toimeentulon. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen teettämän raportin mukaan perheen toimeentulo vaikuttaa paljon perheen yleiseen hyvinvointiin. Useimmiten perheen toimeentulo-ongelmat näkyvät muun muassa huolena lapsen elintavoista ja yleisestä terveydestä. Tämän lisäksi perheen heikko taloudellinen tila lisää usein ongelmia parisuhteessa ja aiheuttaa huolta vanhemmuuden onnistumisesta. (Terveys- ja hyvinvoinninlaitos 2016, 3.)

Lapsiperheiden taloudellista toimeentuloa tarkasteltaessa selviää, että lapsiperheiden alhaiset tulot ovat yleisempiä yksinhuoltajaperheissä kuin kahden vanhemman perheissä (Kontula 2018, 10). Kahteen naapurikuntaan vertaillaessa Naantalissa yksinhuoltajaperheiden määrä on pienempi (Naantali hyvinvointikertomus 2013-2016). Tämän lisäksi perheen taloudelliseen toimeentuloon vaikuttaa lapsen ikä. Useimmiten perheen tiukin taloudellinen tilanne onkin siinä vaiheessa, kun perheessä on alle 3-vuotiaita lapsia. Tämä johtuu ainakin osittain siitä, että useassa perheessä toinen vanhemmista on kotona lapsen ensimmäiset elinvuodet, jolloin myös perheen palkkatulot ovat pienemmät. (Kontula 2018, 10.)

Suomalaiset perheet saavat perhevapaan aikana rahallista tukea, joita ovat isyys-, äitiys- ja vanhempainpäivärahat. Tuen suuruus määräytyy hakijan aikaisemmista tuloista. (Kontula 2018, 10-11.) Perheille tarjotaan mahdollisuus kotihoidon tukeen

vanhempainvapaan loppuessa, joka mahdollistaa jommankumman vanhemman kotona olon lapsen kanssa ensimmäisten ikävuosien aikana. Suurin osa perheistä päätyy koti-hoidon tuen ottamiseen, jotta toinen vanhemmista voi olla lapsen kanssa kotona mahdollisimman pitkään. (Kontula 2018, 13.) Pienituloiset lapsiperheet ovat pitkälle riippu-vaaisia sosiaaliturvasta. Lapsiperheiden sosiaaliturvan reaaliarvon alentuminen onkin koskettanut varsinkin vähävaraisia lapsiperheitä. (Karvonen & Salmi 2016, 24.)

Perheiden ja perhe-elämän epävakaistuminen ja vanhempien kokema pahoinvointi hei-jastuvat lapsiin. Perhe-elämän haasteellisuus näkyykin esimerkiksi erotilastoissa, sillä vuosittain noin 30 000 lapsen vanhemmat päätyvät eroon. Erot vaikuttavat usein perhei-den tuen tarpeeseen. (Armanto & Koistinen 2007, 348.) Tarkasteltaessa köyhyyseroja yhden ja kahden vanhemman talouksissa, on Tilastokeskuksen mukaan Suomessa yh-den huoltajan talouksissa asuvien henkilöiden pienituloisuuden aste korkea, 25 %. Kah-den huoltajan talouksissa asuvien pienituloisuuden aste on selkeästi matalampi, 7,5 %. (Tilastokeskus 2019.) Muuhun Suomeen verrattua Naantalissa on keskimäärin vähem-män pienituloisia kotitalouksia. Naantalin kunta tarjoaa perheille mahdollisuuden kunta-lisään. Kuntalisästä huolimatta 1-2 vuotiaiden määrä kokopäivähoidossa on suurempi verrattuna muihin maakuntiin. (Naantali hyvinvointikertomus 2013-2016 ja – suunnitelma 2017-2021.)

Yksi hyvinvoinnin kulmakivistä on terveys. Lammi-Taskulan ja Karvosen mukaan kan-sainvälisesti vertailtuna suomalaisten terveys on erittäin hyvä. Suomalaisten terveys on kohentunut huomattavasti viimeisen sadan vuoden aikana käsi kädessä elinolojen ko-hentumisen kanssa. Esille on kuitenkin noussut uudenlaisia hyvinvoinnin haasteita. Täl-laista on esimerkiksi hedelmällisyyden laskeminen, ensisynnyttäjien keski-ian nousemi-nen ja erojen lisääntyminen. (Lammi-Taskula & Karvonen 2014, 150.)

Yksi tapa tarkastella perheiden terveyden ja hyvinvoinnin eroja on sosioekonomisen ase-man kautta. Tilastokeskuksen käyttämässä määritelmässä sosioekonomisella asemalla viitataan ihmisen asemaan yhteiskunnassa, esimerkiksi työssäkäyntiin tai työttömyyteen (Tilastokeskus 2019). Sosioekonomiset terveys- ja hyvinvointierot ovat haasteellinen ter-veys- ja yhteiskuntapoliittinen ongelma (Kaikkonen ym. 2012, 6).

Terveyttä sosioekonomisesta aspektista tarkasteltaessa alueelliset ja sosioekonomi-seen asemaan liittyvät terveyserot ovat osoittautuneet pysyviksi, osittain jopa kasvaviksi eroiksi. Sosioekonomisella asemalla onkin selvä yhteys sekä terveyteen että hyvinvoin-tiin. (Koskinen & Martelin 2007, Ruokolainen & Notkola 2007, Rajantie & Perheentupa

2005, Tarkiainen ym. 2013, Laatikainen ym. 2013, Kaikkonen ym. 2012, Kaikkonen ym. 2014, Lammi-Taskula & Karvonen 2014, 150 mukaan.) Terveysteen ja hyvinvointiin vaikuttavia sosioekonomisesta asemasta johtuvia eroja havaitaan jo pienillä lapsilla, mutta eron on havaittu kasvavan iän myötä, erityisesti murrosiässä. Lasten vanhemmilla havaittavat sosioekonomiseen asemaan liittyvät terveyden- ja hyvinvoinnin haasteet vaikuttavat siis suuresti lasten kehitykseen ympäristön välityksellä. (Kaikkonen ym. 2014, Lammi-Taskula & Karvonen 2014, 151 mukaan.) Terveysteen ja hyvinvoinnin onkin havaittu periytyvän vahvasti sukupolvelta toiselle (Lammi-Taskula & Karvonen 2014, 151). Voidaankin todeta, että lapsiperheiden varhaiseen tukeen kohdentuva varhaisen tuen tiimin työskentely pyrkii omalta osaltaan ylisukupolvisten terveys- ja hyvinvointiongelmien katkaisemiseen. Lisäksi varhaisen tuen tiimi voidaan nähdä Naantalın kaupungin sosiaalipoliittisena investointina tulevien sukupolvien hyvinvointiin ja terveys- ja hyvinvointierojen kaventamiseen.

2.2 Palvelujärjestelmä lapsiperheitä tukemassa

Käsitlemme lapsiperheiden tukena olevaa palvelujärjestelmää Suomessa. Lisäksi nostamme esille opinnäytetyömme kannalta oleellisia palveluita ja lapsiperheille suunnattua tukea ohjaavaa ja velvoittavaa lainsäädäntöä. Haluamme korostaa neuvolan ja varhaiskasvatuksen rooleja suomalaisten lapsiperheiden hyvinvoinnin lisääjinä. Haluamme myös valottaa perhetyön ja lapsiperheiden kotipalvelun roolia osana lapsiperheiden tueksi rakennettua palvelujärjestelmää. Nämä tahot ja työmuodot ovat opinnäytetyömme aiheena olevan Naantalın varhaisen tuen tiimin keskeisiä toimijoita ja toimintamuotoja, jotka ohjaavat valintaamme tähän rajaukseen. Kappaleessa esittelemme nämä tiimin toiminnan kannalta oleelliset tahot ja työtavat ja valotamme niitä ohjaavaa ja velvoittavaa lainsäädäntöä. Lisäksi sidomme teoriaa Naantalın kaupungin hyvinvointisuunnitelman ja -kertomuksen kautta opinnäytetyömme kontekstiin.

Kuntalaki velvoittaa kuntaa edistämään asukkaidensa hyvinvointia ja alueen elinvoimaisuutta. Kunnan tuleekin järjestää asukkailleen palvelut taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestäväällä tavalla (Kuntalaki 410/2015). Naantalın lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmasta 2014-2018 ilmenee, että lapsille ja nuorille on tarjolla erilaisia palveluita, jotka edistävät heidän hyvinvointiaan tai ennaltaehkäisevät ongelmia. Kasvatus- ja opetuspalvelut, joihin kuuluu muun muassa varhaiskasvatus, esiopetus, pedagogiset tukitoimet sekä aamu- ja iltapäivätoiminta, ovat tärkeässä osassa tarjottavia palveluita.

Tämän lisäksi on tarjolla oppilas- ja opiskelijahuollon palvelut ja terveydenhuolto, joka pitää sisällään neuvolapalvelut, kouluikäisten terveydenhuollon ja opiskeluterveydenhuollon. Lisäksi lapsille ja nuorille on tarjolla erilaisia nuoriso- ja liikuntapalveluita, päihdetyötä sekä seurakuntien ja järjestöjen järjestämää monipuolista toimintaa. (Naantalin lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2014-2018.) Perheille suunnatuista perhettä tukevista palveluista Naantalin kaupunki esittelee sivuillaan lapsiperhepsykologien tarjoamat palvelut, perhetyön, uusperheneuvonnan, lapsiperheiden kotipalvelun, perheneuvonnan ja perheasioiden sovittelun (Naantalin kaupungin www-sivut).

Ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista on lapsen vanhemmilla. Lasten ja perheiden kanssa työskentelevät viranomaiset ovat kuitenkin veloitettuja tukemaan vanhempia kasvatustehtävässä. Kunta on veloitettu järjestämään paitsi lastensuojelun palvelut, myös lastensuojelun ehkäisevät palvelut. Ehkäisevällä lastensuojelulla tarkoitetaan palveluita, jotka turvaavat ja edistävät lasten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia ja tukevat vanhemmuutta. Ehkäisevää lastensuojelua ovat tuki ja erityinen tuki, joita annetaan esimerkiksi päivähoitossa ja neuvolassa sekä muualla sosiaali- ja terveydenhuollossa. (Lastensuojelulaki 417/2017.)

Viimevuosina Naantalissa on haluttu nostaa esille lapsiperheiden sosiaalityölle tulleet pyynnöt ja ilmoitukset. Ilmoituksen määrä ei kuitenkaan näy varsinaisten lastensuojelun asiakkuuksien määrässä. Monissa tapauksissa onkin voitu hyödyntää ennaltaehkäiseviä palveluita, joihin on tulevaisuudessa tarkoitus panostaa enenevässä määrin. (Naantali hyvinvointikertomus 2013-2016 ja – suunnitelma 2017-2021.) Lastensuojelutyön tarvetta voidaan vähentää havaitsemalla lasten ja perheiden tuen tarve mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Peruspalveluiden tulisi antaa erityistä ja kohdennettua tukea lapsille ja perheille vanhempien omien voimavarojen osoittautuessa riittämättömiksi. Ehkäisevää lastensuojelutyötä voidaan järjestää kunnan peruspalveluissa, kuten neuvolassa ja päivähoitossa. (Paavola ym. 2017, 3.) Opinnäytetyömme onkin osa ennaltaehkäisevään ja varhaiseen tukeen panostavaa työtä, johon Naantalin kaupunki on päättänyt panostaa. Laajassa hyvinvointikertomuksessaan (2017-2020) Naantali määrittelee tavoitteeseen tuen hakemisen kynnyksen madaltamisen sekä sosiaalipalvelujen yhdistämisen muihin peruspalveluihin.

Perheitä tukevien sosiaalipalvelujen tehtävistä ja tavoitteista säädetään sosiaalihuoltolaissa. Perheitä tukevien sosiaalipalvelujen tavoitteena on edistää ja ylläpitää hyvinvointia, toimintakykyä, osallisuutta ja sosiaalista turvallisuutta. Lapsille ja lapsiperheille tarjottuja palveluja annettaessa ja kehitettäessä on huolehdittava siitä, että näiden

palvelujen avulla tuetaan vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lasten kasvattamisessa sekä saadaan selville lasten ja lapsiperheiden tuen tarve. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.) Opinnäytetyössämme keskitymme lapsiperheille suunnattuihin sosiaalipalveluihin varhaisen tuen näkökulmaan painottaen.

Yksi opinnäytetyömme kannalta oleellisimmista työmuodoista on perhetyö. Sosiaalihuoltolaissa perhetyö määritellään perheen hyvinvoinnin tukemiseksi sosiaaliohjauksella tai muulla tarvittavalla avulla sellaisissa tilanteissa, joissa asiakas ja hänen perheensä tai asiakkaan hoidosta vastaava henkilö tarvitsevat tukea tai ohjausta keskinäisen vuorovaikutuksensa parantamiseksi tai omien voimavarojensa vahvistamiseksi (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014). Opinnäytetyössämme keskitymme perhetyön osalta erityisesti ennaltaehkäisevän lastensuojelun ja varhaisen tuen näkökulmiin.

Perhetyöllä voidaan tarkoittaa joko yleisesti perheiden kanssa tehtävää työtä tai perheiden kanssa tehtävää työtä, joka tapahtuu heidän kotonaan. Perhetyö on työntekijän ammatillista ja tavoitteellista työskentelyä perheen tukemiseksi. Työn lähtökohtana toimii perheen tarve ja siihen vastaaminen. (Järvinen ym. 2012, 4.) Perhetyöhön kohdistuu myös lastensuojelullisia odotuksia, kuten toive huostaanottojen vähentymisestä. Perhetyö on kuitenkin muutakin kuin lastensuojelua. Varhainen tuki ja ennaltaehkäisy ovat keskeisiä toiminta-ajatuksia perhetyössä. (Järvinen ym. 2012, 13.)

Puhuttaessa ennaltaehkäisevästä perhetyöstä työskentelyn tavoitteena on ylläpitää perheen hyvinvointia ja ennaltaehkäistä riskejä elämän erilaisissa muutostilanteissa. Ennaltaehkäisevän perhetyön tehtävänä on tukea perhettä arjessa ja auttaa perhettä omien voimavarojensa löytämisessä. Ennaltaehkäisevän perhetyön asiakkaana ovat yleensä perheet, joissa on alle kouluikäisiä lapsia, tai perheet, joissa odotetaan lasta. (Järvinen ym. 2012, 73.) Naantalissa varhaisen tuen tiimin palvelut on kohdennettu perheille, joissa on alle kouluikäisiä lapsia.

Perhetyössä kohdataan hyvin erilaisia perheitä, joissa tuen ja avun tarpeet vaihtelevat. Perhetyön tavoitteet ovat jokaisen perheen kohdalla yksilölliset, mutta työskentelyssä painottuu voimavarakeskeisyys ja tulevaisuudenmyönteisyys. Päämääränä on perheen itsenäinen selviytyminen arjessa ja hyvinvoinnin lisääntyminen. Perhetyötä voidaan toteuttaa useissa eri muodoissa, kuten perhetapaamisina tai yksittäisten perheenjäsenten kanssa käytyinä keskusteluina. Tapaamiset toteutetaan perheiden omissa toimintaympäristöissä kotona, neuvolassa tai päiväkodeissa. Yhteistä kaikille perhetyön erilaisille ilmenemismuodoille on suunnitelmallisuus ja tavoitteellisuus perheen tarpeet

huomioiden. Perhetyöhön kuuluu tuen tarpeen tunnistaminen ja tuen tarjoaminen ennen ongelmien kärjistymistä ja syvenemistä. (Järvinen ym. 2012, 15.) Naantalin varhaisen tuen tiimissä on vahva perhetyön edustus, sillä tiimissä työskentelee kaksi perheohjaajaa, varhaiskasvatuksen perheohjaaja ja neuvolan perheohjaaja.

Yksi vanhemmuuden ja lapsiperheiden tuen muoto on lapsiperheiden kotipalvelu, joka on myös opinnäytetyömme kannalta keskeinen lapsiperheille suunnattu sosiaalipalvelu. Sosiaalihuoltolaissa kotipalvelut määritellään asumisen, hoidon, huolenpidon, toimintakyvyn, lasten hoidon ja kasvatuksen sekä muiden jokapäiväiseen elämään kuuluvien tehtävien ja toimintojen suorittamiseksi ja näissä avustamiseksi (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014). Kotipalvelun perinteet lapsiperheille suunnattujen palveluiden tuottajana ovat Suomessa pitkät. Lapsiperheiden kotipalvelu on ennaltaehkäisevää perhetyötä, jossa korostuu varhainen tukeminen. (Järvinen ym. 2012, 74.) Lapsiperheiden kotipalvelu on lapsiperheille järjestettävää kokonaisvaltaista, suunnitelmallista ja tarpeen mukaisesti myös pitkäjänteistä tukea. Kotipalvelun tarkoituksena on auttaa perheitä ja yksilöitä sellaisissa tilanteissa, joissa he tarvitsevat tukea suoriutuakseen arkipäiväisistä tehtävistä. Kotipalvelun tarve voi syntyä esimerkiksi vamman, synnytyksen, sairauden, raskittuneisuuden tai muuttuneen perhetilanteen vuoksi. Perheeseen on voinut kerääntyä monenlaisia huolia, jotka uuvuttavat tai vaikeuttavat arkipäivässä selviytymistä. (Järvinen ym. 2012, 73.) Naantalin varhaisen tuen tiimissä työskentelee lapsiperheiden sosiaalityön kotipalvelutyöntekijä.

Parhaimmillaan lapsiperheiden kotipalvelu on matalan kynnyksen palvelua, jota perheen on helppo ottaa vastaan. Useimmiten kotipalvelujen piiriin hakeutuminen tapahtuu perheen itse ilmaiseman avun tarpeen kautta, mutta aloitteen saattaa tehdä myös joku perheen lähiverkostosta. Aloitteen voi tehdä myös joku perheen palveluverkostosta, kuten terveydenhoidon työntekijä. (Järvinen ym. 2012, 74.)

Sosiaalihuoltolaissa edellytetään myös sosiaalialan ja terveysalan välistä yhteistyötä, erityisesti se on mainittu ohjausta ja neuvontaa käsittelevissä momenteissa. Sosiaalihuoltolaki määrittelee, että kunnan asukkailla on oltava mahdollisuus saada neuvontaa ja ohjausta, jota järjestettäessä sosiaalihuollon on tehtävä yhteistyötä terveysneuvontaa järjestävien toimijoiden kanssa tarpeen niin vaatiessa. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.) Kasvatus- ja perheneuvonta on kohdistettu edistämään lapsen kasvua, hyvinvointia ja myönteistä kehitystä. Lisäksi sen avulla pyritään tukemaan vanhemmuutta ja vahvistetaan vanhempien ja lasten voimavaroja. Kasvatus- ja perheneuvontaan sisältyy ohjausta, neuvontaa, arviointia ja muuta tukea lasten kehitykseen, kasvuun, sosiaalisiin

taitoihin ja perhe-elämään liittyen. Sitä toteutetaan monialaisesti sosiaalialan ja terveysalan asiantuntijoiden kanssa. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.) Naantalin vastaavaa perheohjaajaa haastateltaessa esille nousi, että tarve palveluiden kokoamisesta yhden esitteen alle nousi perheiltä. Myös sosiaalialan, terveysalan ja varhaiskasvatuksen yhteisessä kehittämispäivässä nousi esille tarve selkeyttää eri toimijoiden rooleja.

Neuvola näyttelee keskeistä roolia suomalaisten lapsiperheiden terveysalan palvelujärjestelmässä, jota käyttävät lähes kaikki raskaana olevat ja lapsiperheet. Neuvolatyön perustoimintaa ovat määräaikaistarkastukset, terveysneuvonta, ryhmätoiminta ja rokottaminen. Lisäksi neuvola työskentelee ennaltaehkäisevän ja voimavaroja vahvistavan perhetyön parissa esimerkiksi varhaista vuorovaikutusta ja vanhemmuutta tukien ja perheen voimavaroja vahvistaen. (Armanto & Koistinen 2007, 3.) Neuvolassa tehtävä terveyttä edistävä työ on osa kunnallista terveyden edistämistyötä, joka tapahtuu perheiden asuin- ja elinympäristössä (Armanto & Koistinen 2007, 20).

Neuvolapalvelut ovat kunnan lakisääteiseen järjestämisvelvollisuuteen kuuluva terveydenhuollon palvelu, josta säädetään terveydenhuoltolaissa. Lakisääteisesti neuvolapalvelujen edellytetään sisältävän sikiön ja odottavan äidin terveyden ja hyvinvoinnin määräaikaista ja yksilöllistä seurantaa ja edistämistä. Neuvolapalveluilla ollaan velvoitettuja toteuttamaan määräajoin lapsen terveen kasvun ja hyvinvoinnin edistämistä. Seurantaa tehdään vähintään ikäsidonnoisin aikavälein, yksilölliset tarpeet huomioiden. (Terveydenhuoltolaki 2010/1326.)

Yksi neuvolan lakisääteisistä tehtävistä on vanhemmuuden ja perheen hyvinvoinnin tukeminen. Neuvolan tehtäviin lukeutuu lapsen, perheen ja kehitysympäristön terveellisten elämäntapojen edistäminen. Neuvolan vastuualueisiin kuuluu myös lapsen ja perheen erityisen tuen ja tutkimuksen tarpeen tunnistaminen sekä tarpeen mukainen hoitoon tai tutkimuksiin ohjaaminen. (Terveydenhuoltolaki 2010/1326.) Naantalin neuvolatoiminnassa on panostettu ja tullaan panostamaan ennaltaehkäiseviin palveluihin (Naantalin laaja hyvinvointikertomus 2017-2020). Neuvola onkin yksi Naantalin varhaisen tuen tiimin keskeinen toimintaympäristö ja tiimin vetäjä tulee neuvolasta.

Kunnan tulee neuvolapalveluja järjestäessään toimia yhteistyössä lastensuojelun, varhaiskasvatuksen tai muun sosiaalihuollon sekä muiden tarvittavien tahojen kanssa (Terveydenhuoltolaki 2010/1326). Varhaisen tuen tiimin kannalta varhaiskasvatus on merkittävässä roolissa. Yksi tiimin tavoitteista onkin vahvistaa yhteistyötä varhaiskasvatuksen kanssa osana varhaisen tuen työkenttää.

Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuutta, jota toteutetaan tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti, erityisesti pedagogiikkaa painottaen. Varhaiskasvatusta voidaan toteuttaa päiväkodissa päiväkotitoimintana, perhepäiväkodissa perhepäivähoitona tai avoimena varhaiskasvatustoimintana, joka toteutetaan sille sopivassa paikassa. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018.) Varhaiskasvatus nähdäänkin myös yhtenä ennaltaehkäisevän lastensuojelun muodoista. Ennaltaehkäisevän lastensuojelun tarkoituksena on tukea vanhemmuutta sekä turvata ja edistää lapsen kehitystä, kasvua ja hyvinvointia. (Lastensuojelulaki 2007/417.)

Varhaiskasvatuksella pyritään turvaamaan ja tukemaan lasten kokonaisvaltaista kehitystä, oppimista ja kasvua. Varhaiskasvatuksen avulla pystytään lisäämään yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Varhaiskasvatuksella pystytään myös ehkäisemään syrjäytymisen syntymistä. Tavoitteena on toimia yhteistyössä huoltajien kanssa lapsen edun mukaisesti. (Opetushallitus 14, 2018.) Varhaiskasvatuksessa yksi tärkeimmistä tehtävistä on lapsen kehityksen ja oppimisen tukeminen. Lapsen tuen tarpeen tunnistamisen jälkeen lapselle järjestetään juuri hänelle sopiva tukitoimi. Tuki järjestetään joko päiväkodin ja vanhempien kesken, tai monialaisessa yhteistyössä muiden ammattitahojen kanssa. (Opetushallitus 2018, 54.) Varhaisella puuttumiselle ja oikein kohdennetuilla tukitoimilla pyritään turvaamaan lapsen kehitys ja kasvu ja ehkäisemään ongelmien syntymistä. Lähtökohtana tuelle ovat lapsen yksilölliset tarpeet ja hänen omat vahvuutensa. (Opetushallitus 2018, 54.)

Varhaiskasvatuksen henkilökunnan antama arvio lapsesta on tärkeässä roolissa. Varhaiskasvatus on osa moniammatillista yhteistyötä lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin takaamiseksi ja tarvittaessa riittävän varhaisessa vaiheessa aloitetun tuen saamiseksi. Varhaiskasvatuslaki velvoittaaakin varhaiskasvatusta toimimaan monialaisessa yhteistyössä lasten hyvinvoinnin varmistamiseksi. Yhteistyön merkitys korostuu, kun jollain lapsen kanssa työskentelevällä henkilöllä herää huoli lapsen kehityksestä tai hyvinvoinnista. Tällöin yleisiä yhteistyötahoja ovat neuvolan ammattilaiset, lastensuojelu sekä muut terveydenhuollon ja sosiaalipalveluiden toimijat. (Opetushallitus 2018, 30-31.)

Lasten edun ja hyvinvoinnin takaamisesta on säädetty lukuisissa laeissa. Sosiaalihuoltolaki, lastensuojelulaki, terveydenhuoltolaki ja varhaiskasvatuslaki kaikki omalta osaltaan säättävät lasten edusta ja ohjaavat alansa toimijoita. Lisäksi lasten ja perheiden hyvinvoinnin ja terveyden takaamiseksi ja edistämiseksi on olemassa kattava palvelujärjestelmä. Naantalin varhaisen tuen tiimin näkökulmasta palveluista korostuvat varhaiskasvatus, neuvolan palvelut, perhetyö ja lapsiperheiden kotipalvelu. Varhaisen tuen tiimi

kokoakin yhteen monen eri alan toimijoita ja pyrkii lisäämään moniammatillista yhteistyötä perheiden hyvinvoinnin lisäämiseksi, jolloin tiimi kattavasti läpäisee perheiden tukena olevaa palvelujärjestelmää.

2.3 Moniammatillisuus ja jaettu asiantuntijuus perheiden tukena

Moniammatillisuudella viitataan eri ammattitaustoista tulevien ammattilaisten tekemään yhteistyöhön (Seppänen ym. 2010, 208). Yhteistyön onnistumiseksi on oleellista tiedostaa, löytää ja ottaa käyttöön omia ja yhteistyötahojen voimavaroja. Yhteistyöllä pyritään mahdollisiin muutoksiin yhteisön hyvinvoinnin lisäämiseksi. (Näkki ym. 2015, 128-129.) Naantalın varhaisen tuen tiimi muodostaa perheiden parhaaksi työskentelevän moniammatillisen työryhmän, joka pitää sisällään sosiaali- terveys- ja varhaiskasvatusalan ammattilaisia.

Moniammatillisessa yhteistyössä toimivien eri organisaatioiden ja ammattilaisten tekemä yhteistyö on tarpeellista, sillä toisinaan ongelmien tunnistaminen ja ratkaisuvaihtoehtojen tunnistaminen vaativat eri alojen asiantuntemusta. Yhden ammattikunnan osaaminen ei aina yksinään riitä vastaamaan asiakkaan tarpeita. (Mönkkönen ym. 2019, 9.) Moniammatillisen yhteistyön onnistumisen edellytys on, että erilaisen koulutuksen saaneet ja eri ammattinimikkeillä toimivat työntekijät pystyvät tekemään yhteistyötä asiakkaan parhaaksi tuoden oman ammattitaustansa ja henkilökohtaisen erityisosaamisensa yhteiseen käyttöön (Bajnok. ym. 2012 & Ingunn ym. 2013, Klementti & Hakulinen-Viitanen 2013, 285 mukaan). Heidän on näin ollen tiedettävä myös asiantuntijuutensa ja osaamisensa vahvuudet sekä tunnistettava niiden rajat (Järvinen ym. 2012, 93).

Moniammatillisessa yhteistyössä työskentelevien ammattilaisten on kyettävä kohtaamaan joustavasti asiakkaiden lisäksi toisten ammattiryhmien edustajia. Yhteistyötä tekeville tahoilta edellytetäänkin toisten työn tuntemusta ja yhteistä kieltä, tai ainakin kykyä ymmärtää toinen toisiaan. On myös todettu, että yhteinen kouluttautuminen vahvistaa moniammatillisessa työskentelyssä eri tahojen yhteistä toimintaa. (Bajnok. ym. 2012, Ingunn ym. 2013, Klementti & Hakulinen-Viitanen 2013, 285 mukaan.) Naantalın varhaisen tuen tiimin toimivuuden varmistamiseksi tiimin toimijoille ja sen läheisyydessä oleville yhteistyötahoille on järjestetty ja on järjestellä moniammatillisia koulutuksia, joissa yhtenä tarkoituksena on koko tiimin toimenkuvan täsmentäminen ja jäsenten roolien ja osaamisen selkiyttäminen. Opinnäytetyön tuotoksien on myös omalta osaltaan tarkoitus toimia Naantalın varhaisen tuen tiimin moniammatillisen työskentelyn selkiyttäjinä.

Moniammatillisen yhteistyön onnistumiseksi on tärkeää, että jokainen osapuoli on tietoinen siitä, mitä heiltä odotetaan. Yhteistyön käytäntöjen täytyy olla selvillä. On tärkeää tietää myös organisaatioiden toiminnan väliset rajat ja se, milloin ne voidaan ylittää. Oleellista on tiedostaa, kenellä on päätöksentekovalta. Yhteistyöllä olisi hyvä olla selkeät sovitut ja kirjatut yhteiset sopimukset. Ammatillaiset kaipaavat yhteistyön mahdollisuuksia työyhteisössä nousseisiin arkisiin tilanteisiin. Yhteydenpidon kynnyksen olisi hyvä olla mahdollisimman matala ja toimintamallien selkeitä. (Näkki ym. 2015, 144-145.) Naantalissa varhaisen tuen moniammatillisen tiimin yksi ydintarkoitus on omalta osaltaan madaltaa kynnystä eri alojen väliseen yhteistyöhön.

Moniammatillisuudessa on kyse myös jaetusta asiantuntijuudesta. Jaettu asiantuntijuus tarkoittaa, että prosessin aikana jaetaan tietoon, suunnitelmiin ja tavoitteisiin liittyviä älyllisiä voimavaroja. Näin saavutetaan enemmän kuin yksittäinen ihminen kykenisi yksinään toteuttamaan. Jaettu asiantuntijuus vaatii jokaisen osapuolen vastuun kantamista ja yhteisessä dialogissa muodostuneita päätöksiä. (Seppänen ym. 2010, 208-209.) Dialogissa jaettu asiantuntijuus näyttäytyy tasavertaisten keskustelijoiden molemminpuolisena ihmettelynä ja reflektointina. Vuoropuhelu kohdentuu vaihtoehtoisten näkökulmien löytämiseen. Näin ollen dialogisessa vuorovaikutuksessa on pyrkimyksenä jaetun tietämyksen syntyminen. (Sarja 2011, 91-92.) Sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaympäristö on yhä kompleksisempi toimijoiden lisääntyessä. Tämä muutos vaatii tiivistä yhteistyötä ja jaettua asiantuntijuutta näiden toimijoiden välillä. (Mönkkönen ym. 2019, 15.)

Moniammatillisen yhteistyön yhteydessä voidaan puhua myös verkostotyöstä (Näkki ym. 2015, 143). Verkostosta puhuttaessa viitataan usein ammattilaisiin, joihin perheellä on kontakti ja joiden palveluita perhe käyttää. Verkoston voidaan katsoa pitävän sisällään myös perheen ystävät, sukulaiset sekä muut auttajat ja tukijat. Kaikki nämä tahot yhdessä muodostavat perheen sosiaalisen verkoston, joka toimii muutoksen voimavarana. Yhteistyöverkosto muodostuu jokaisen perheen tarpeen mukaan. Joskus voi kuitenkin olla, että perheen ympärille muodostunut verkosto pitää sisällään kymmeniä ammattilaisia. Tämä ammattilaisten tulva voikin myös estää perheen kuulluksi tulemistä ja vähentää työskentelyn tehokkuutta. Yhteistyön tavoitteena on kuitenkin kaikkien toimijoiden osaamisen yhdistäminen perheen kanssa sovittujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Tähän pyritään tukemalla muutosta niin, että työnjako ja vastuut ovat selkeitä jokaisen yhteistyökumppanin kesken, jolloin päällekkäisyyksiä ei synny. (Järvinen ym. 2012, 92-93 & 202.)

Moniammatillisessa yhteistyössä työskenneltäessä työntekijä voi tarvittaessa rohkaista perheitä vahvistamaan luontaisia tukiverkkojaan. Heitä voidaan kehottaa ottamaan yhteyttä sukulaisiin, naapureihin tai ystäviin. Verkostopalavereja hyödynnetään erityisesti perheen tilanteen pitkittyessä ja jumittuessa. Siihen osallistuvat ammattilaiset, perhe ja muut perheen valitseman jäsenet perheen omasta ihmissuhteidensa verkostosta. Verkostopalaverin tarkoituksena on uusien näkökulmien ja ratkaisujen löytäminen. (Järvinen ym. 2012, 203.)

Perheiden palveluiden tarve on muuttunut (Halme ym. 2010, 25) ja perheiden ongelmat ovat monisyisempiä (Armanto & Koistinen 2007, 482). Perheillä on myös suurempi mahdollisuus tehdä valintoja ja osallistua päätöksiä tekemiseen. Palveluiden tulisi näin ollen tarjota perheille tietoa, tukea ja vaihtoehtoja päätöksiä tueksi. Tämä taas edellyttää palveluilta tiivistä ja saumatonta yhteistyötä. Perheiden hyvinvointia edistävien palveluiden onkin entistä tärkeämpää toimia moniammatillisesti ja laaja-alaisesti yhteistyössä. (Halme ym. 2010, 25.)

Moniammatillinen työ on perhekeskeinen työmuoto (Armanto & Koistinen 2007, 367). Moniammatillisen yhteistyön tarve korostuu erityisesti perhetyössä, jossa tarvitsijoita, perheenjäseniä ja tarpeita on useita. Koko perheen ja jokaisen siihen kuuluvan yksilön kokonaisvaltainen tukeminen ei ole mahdollista vain yhden ammattilaisen voimin. Moniammatillisessa tiimissä ajatusten jako on helpompaa. Verkostoituminen tukee myös asiantuntijuuden kehitystä. (Seppänen ym. 2010, 208-209.) Naantalissa perheiden palvelun tarpeeseen on pyritty vastaamaan juuri moniammatillisella yhteistyöllä, johon varhaisen tuen tiimikin perustuu.

Perheiden kanssa tehtävässä moniammatillisessa yhteistyössä yhteistyö perustuu perheiden tarpeisiin, joiden pohjalta eri ammattialojen toimijat pyrkivät toimimaan. Yhteistyön avulla on hyvä aloittaa ratkaisemaan jotakin konkreettista jokapäiväistä elämää vaikeuttavaa tekijää. Tärkeää on lisätä perheen tietoisuutta tilanteesta ja omatoimisuutta sen suhteen. Heidän lähiympäristöllään ja yhteisöllään on vaikutusta perheen kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. Näin ollen on hyvä ottaa myös tämä seikka huomioon yhteistyön aikana. (Näkki ym. 2015, 128-129.)

Perheiden kanssa tehtävässä moniammatillisessa yhteistyössä jokainen ammattilainen tarkastelee perheen asioita eri näkökulmista ammattitaitonsa ja osaamisensa kautta. Vaikka työyhteisössä olisi perusta moniammatillisuudelle eri koulutustaustoista tulevien ammattilaisten läsnäololla, ei se automaattisesti takaa moniammatillisuutta. Eri

ammattien edustajien koulutusohjelmat ja ammattitaito tulisi hyödyntää yhteistyössä niin, että perheenjäsenille muodostuu niiden pohjalta yhtenäinen kokonaisuus. (Seppänen ym. 2010, 208.) Tämänkaltainen moniammatillinen ja monialainen yhteistyö on edellytyksenä työlle, joka parhaiten vastaa asiakkaan tarpeisiin sosiaali- ja terveysalalla. Moniammatillisen yhteistyön tärkeys kasvaa ammattilaisten arjen työssä, mikä peilautuu myös hallinnollisiin uudistamisiin. (Näkki ym. 2015, 142.)

Onnistunut yhteistyö vaatii yhteistyötä edistäviä rakenteita ja käytäntöjä (Järvinen ym. 2012, 96). Lapsiperheille palveluja tuottavilla tahoilla on todettu olevan vain vähän keskinäistä yhteistyötä. Lisäksi vastuut eivät ole selviä eikä niistä ole sovittu. Tarjolla oleva varhainen tuki lapsen kehitysympäristöön on myös vähäistä. Palveluiden tarjoajat vaihtuvat lapsen kasvaessa. Tällöin palvelut voivat jäädä hajanaisiksi toimivan yhteistyön ja tiedonkulun puutteessa. Palveluiden saanti voi myös viivästyä. Juuri toimivilla yhteistyökäytännöillä on todettu yhteys palveluiden ja tuen jatkuvuuteen siirtymävaiheissa. Jotta voimme ehkäistä ongelmien kasaantumista ja vakavoitumista, täytyy huolenaiheita tunnistaa mahdollisimman varhain. Tämä vaatii palveluiden eheää ja toimivaa verkostoa yli sektori- ja aluerajojen. (Halme ym. 2010, 25.) Naantali on panostanut yhteistyön haasteena toimivien rakenteiden ja käytänteiden purkamiseen. Tavoitteena on matalalla kynnyksellä toimiva mahdollisuus moniammatilliseen yhteistyöhön. Yhteistyön esteitä on pyritty purkamaan esimerkiksi yhteisiin toimitiloihin satsaamalla, säännöllisillä palaverilla sekä eri toimijoiden roolien ja työnkuvien näkyväksi tekemisellä yhteisiä monialaisia koulutuspäiviä järjestämällä.

Moniammatillisessa työskentelyssä on oleellista muistaa, että esille nousseet asiat täytyy sopia yhdessä perheen kanssa. Perheen asioita käsiteltäessä heillä on oikeus olla paikalla ja tulla kuulluksi. Perheen luottamusta ei saa rikkoa. Ammattilaisten halutessa vaihtaa tietoa eri yksiköiden ja hallintokuntien välillä tulee asiakkaalta aina kysyä erillinen kirjallinen suostumus. (Seppänen ym. 2010, 209-210.)

Verkostoituminen ja toimiva yhteistyö palveluiden välillä ei kuitenkaan aina ole helppoa (Seppänen ym. 2010, 210). Mahdollisesti yhteistyötä voi vaikeuttaa salassapito- ja vaitiolovelvollisuus. Salassapito ei kuitenkaan ole ongelma silloin, kun perhe on mukana palaverissa. (Järvinen ym. 2012, 97.) Eri yksiköillä on myös omat käytännöt ja vastuu- ja valtakysymykset, jotka tulee huomioida (Seppänen ym. 2010, 210). Tällöin puhutaankin usein moniammatillisen työn rajapinnoista eli raja-alueista, jotka sijoittuvat eri työtehtävien välimaastoon. Kuitenkin tämä käsite korostaa rajoja eikä yhtymäkohtia. Tästä syystä korvaavana terminä voitaisiin käyttää yhdyspintaa, joka toisi esille yhteistyön

tarkoituksenmukaisuuden juuri näissä työtehtävien välimaastoissa. (Mönkkönen ym. 2019, 16.)

Moniammatillisen yhteistyön esteenä voi olla myös ajan tai muiden resurssien puute käytännön työssä. Yhteistyön edellytyksenä on suunnitelmallisten ja säännöllisten tapaamisten toteuttaminen. Myös muut resursseihin liittyvät asiat, kuten työntekijöiden vaihtuvuus, pitkät poissaolot ja sijaisten puute voivat vaikuttaa moniammatillisen yhteistyön sujuvuuteen. Toisaalta moniammatillisen verkoston työskentelytapaa voi olla vaikea sisäistää. Osallistujat turhautuvat tällöin helposti eivätkä sitoudu työskentelyyn. Näin voi tapahtua silloin, kun työskentelyllä ei ole selkeitä tavoitteita. Jokaisella tulisi olla selvillä mitä ollaan tekemässä ja mikä on oma rooli työskentelyssä. Näin ollen vastuut tulee olla jaettuna. Ilman näitä yhteistyön rakenteita ei moniammatillinen yhteistyö voi syntyä onnistuneesti. Yhteistyön koordinaattori tai organisoija takaa moniammatillisen verkoston toimivuuden. (Järvinen ym. 2012, 96-97.) Naantalın varhaisen tuen tiimin työskentelyprosessien kuvaus tähdentää tavoitteiden selkeää asettelua yhdessä perheen kanssa sekä tavoitteiden täsmentämistä työskentelyn aikana.

Varhaisen tuen tiimin moniammatillinen työskentely sitoo yhteen sosiaali- terveys- ja kasvatustalon toimijoita. Moniammatillinen yhteistyö korostuu sosiaali- ja terveystaloiden uudistamisessa, kun uusia vaatimuksia luodaan ammattilaisten osaamiselle (Mönkkönen ym. 2019, 34). Lisäksi lainsäädäntö omalta osaltaan edellyttää moniammatillisessa yhteistyössä toimimista asiakkaan edun ja riittävän ammatillisen osaamisen takaamiseksi. Esimerkiksi lastensuojelulaissa asetetaan moniammatillisen yhteistyön turvaamisesta (Lastensuojelulaki 2007/417). Sosiaalihuoltolaki edellyttää omalta osaltaan sosiaalihuollon toteuttamista yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Sosiaalihuollon palvelut ja muiden hallinnonalojen palvelut muodostavat kokonaisuuden, joka palvelee asiakkaan etua. (Sosiaalihuoltolaki 2016/1517.)

Myös varhaiskasvatustalot tuo esille moniammatillista työskentelyä lapsen kasvun ja hyvinvoinnin takaamiseksi. Varhaiskasvatustalot edellyttää, että ammattilaisten on tarvittaessa toimittava yhteistyössä sosiaali- ja terveydenhuollosta vastaavien toimijoiden kanssa. Heidän tulee yhteistyössä arvioida, suunnitella ja toteuttaa lapsen tarvitsema tuki ja palvelujen kokonaisuus, kun lapsen hyvinvointi ja kasvu tätä edellyttävät. (Varhaiskasvatustalot 2018/540.) Varhaiskasvatuksessa työskenneltäessä moniammatillisen yhteistyön tarve neuvolan ja lastensuojelun kanssa korostuu, kun lapsen hyvinvointiin ja kehitykseen liittyy huoli (Opetushallitus 2018, 35).

3 VARHAINEN TUKI PERHEILLE

3.1 Varhainen tukeminen

Suurin osa lapsiperheistä voi hyvin. Hyvinvointi on kuitenkin polarisoitumassa, eikä yhteiskunnan vaurastuminen enää toimikaan takeena hyvinvoinnin tasaisesta jakaantumisesta ja hyvinvoinnin lisääntymisestä. Perheiden ongelmat ovat monisyisiä ja voivat liittyä esimerkiksi taloudelliseen ahdinkoon, yksinäisyyteen, työttömyyteen, yksinhuoltajuuteen, mielenterveyteen tai päihteiden käyttöön. Korjaavien palveluiden lisääminen ei ole riittävä ratkaisu tällaisten ongelmien ratkaisemiseksi, vaan vaaditaan pulmien ennaltaehkäisemistä ja ongelmien varhaista tunnistamista. Hyvinvoinnin kannalta oleelliseen rooliin nouseekin varhainen ja oikea-aikainen tukeminen. (Armanto & Koistinen 2007, 482-483.) Opinnäytetyömme aiheen keskiössä on ajatus perheiden tarpeisiin vastaavasta, mahdollisimman varhaisessa vaiheessa annetusta matalan kynnyksen tuesta.

Käsitteenä varhainen tuki viittaa lapsien varhaisvuosina tapahtuvaan tukemiseen sekä mahdollisimman varhaisessa vaiheessa käynnistettyihin tukitoimiin. Varhaiseen tukeen liittyykin ennaltaehkäisevä työote, jossa tunnistetaan lapsen kasvuun ja kehitykseen liittyviä riskitekijöitä. Se edellyttää lapsen yksilöllistä tukemista osana tämän päivittäistä toimintaa. (Heinämäki 2006, 9.) Varhaisesta tuesta käytetään myös termiä varhainen puuttuminen. Molemmat perustuvat intervention aloittamiseen, johon sisältyy tuen tarpeen havaitseminen, arviointi ja tarvittavan tuen järjestäminen. (Heinämäki 2005, 13.) Opinnäytetyössämme käytämme termejä varhainen tukeminen ja varhainen puuttuminen, sillä kirjallisuudessa esiintyy molempia käsitteitä.

Varhaisen tuen avulla pyritään vahvistamaan perheen omia voimavaroja ja sosiaalisia verkostoja tukemalla hyvinvointia suojaavia tekijöitä. Varhaisen tuen toteutumisessa onnistutaan silloin, kun pystytään suojaamaan ja tukemaan lapsen kasvua ja kehitystä, tunnistamaan erilaisia riskitekijöitä ja ehkäisemään niitä sekä onnistutaan lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistämässä. (Myllärniemi 2007, 12-13.) Varhainen tuki toteutetaan yksilöllisesti asiakkaan omien tarpeiden mukaisesti. Varhaisen tuen tulee toteutua yhteistyössä perheen kanssa heidän arjessaan niin, että heitä ja heidän mielipiteitään kunnioitetaan ja arvostetaan. (Taumala 2014, 2.) Varhaisessa tuessa mietitään päivittäisiä tapoja, joilla lasta voidaan tukea ympäristössään tarpeen näkökulmasta. (Heinämäki 2006, 14.)

Kun lapsilla havaitaan kouluikässä ongelmia, havaitaan usein taaksepäin asiaa tarkasteltaessa, että haasteista on tehty havaintoja jo varhaiskasvatuksessa. Onkin tarpeellista panostaa ongelmien ratkaisuun ja ennaltaehkäisyyn jo varhaisvuosina. (Heinämäki 2006, 3.) Lasten tuen tarvetta tarkasteltaessa on myös vahvistunut käsitys siitä, että vasta kouluikässä aloitetut interventiot osoittautuvat teholtaan heikommiksi, kuin ennen kouluikää aloitettu varhainen tuki. Tuen varhaisuus onkin oleellisessa osassa interventioiden käynnistymisessä ja suoraan verrannollinen intervention onnistumiseen ja tuloksellisuuteen. (Keskinen & Virjonen 2004, 189.)

Jotta varhainen puuttuminen olisi mahdollista, on perheiden oltava palveluiden piirissä. Suomessa suurin osa perheistä tavoitetaan neuvolan ja päivähoidon kautta. (Heinämäki 2005,13.) Tästä syystä neuvola ja varhaiskasvatus näyttelevät erityisen suurta roolia perheiden varhaisessa tukemisessa ja tuen tunnistamisessa. Työntekijä pystyy havainnoimaan perheen tilannetta arkisten peruspalveluiden parissa. Tämän kautta usein tulee ilmi, mikäli lapsen kasvu ja kehitys ei olekaan turvattua hänen kasvuolosuhteidensa vuoksi. Tällaisissa tilanteissa tulee tarttua välittömästi ongelmaan, jotta perhe saa tuen varhaisessa vaiheessa. Näin ongelmien kasaantuminen pystytään välttämään. (Huhtanen 2004, 9-10.) Naantalın varhaisen tuen tiimi kokoaa yhteen varhaiskasvatuksen ja neuvolan toimijoita pyrkien näin mahdollistamaan tuen tarpeen mahdollisimman varhaisen tunnistamisen ja sitä kautta mahdollisimman varhaisessa vaiheessa tarjotun ja tarpeeseen täsmennetyn tuen.

Neuvolan vastuualueisiin kuuluu lapsen ja perheen erityisen tuen ja tutkimuksen tarpeen tunnistaminen sekä perheen tukeminen ja tarpeen mukainen hoitoon tai tutkimuksiin ohjaaminen (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2010/1326). Neuvolatyön yksi tehtävistä onkin perheiden hyvinvoinnin lisääminen. Neuvolatyön tavoitteena on myös terveyserojen kaventaminen. (Armanto & Koistinen, 2007, 113.) Varhaisen tuen kannalta lastenneuvolalla onkin käytössään työmuotoja, jotka mahdollistavat lasten ja perheiden voimavaraistumisen ja varhaisen puuttumisen hyvinvointia ja terveyttä vaarantaviin tekijöihin. (Armanto & Koistinen 2007, 113.)

Varhaiskasvatus kaikille avoimena palveluna on yksi varhaisen tukemisen keskeinen toimintaympäristö. Varhaiskasvatuksessa lapsen havainnointi ja kehityksen seuraaminen kuuluvat varhaiskasvatuksen jokapäiväiseen työhön. Erityisen tärkeää on, että varhaiskasvatuksen henkilökunta tunnistaa lapsen tuen tarpeen arkisissa tilanteissa. (Heinämäki 2006, 10-11.) Kun on herännyt huoli lapsen kehityksen suhteen, yhteistyön merkitys neuvolan ja lastensuojelun kanssa korostuu (Opetushallitus 2018, 35). Yksi Naantalın

varhaisen tuen tiimin tavoitteista onkin lisätä varhaisen tuen yhteistyötä varhaiskasvatuksen kanssa sekä vakiinnuttaa varhaiskasvatuksen työkentälle varhaiskasvatuksen perheohjaajan toiminta.

Varhaiseen tukeen liittyy vahvasti huolen tunnistaminen. Käytännön toimintana varhaiseen puuttumiseen yhdistetään usein huolen tunnistaminen huolen vyöhykkeiden avulla, jotka ovat osa Stakesin ja Lastensuojelun keskusliiton Varhainen puuttuminen -hankkeen kehittämiä menetelmiä huolen tunnistamiseen ja puheeksi ottamiseen. Huolen tunnistaminen mahdollistaa sen puheeksi ottamisen varhaisessa vaiheessa perheen kanssa. Puheeksi ottaminen perustuu dialogisuuteen, joten huolen kuvaamisen lisäksi tärkeää on perheen kuuleminen. (Heinämäki 2006, 14; Eriksson & Arnkil 2012, 25, 37.)

Huolen tunnistamisen lisäksi tärkeää on oikeanlainan tapa huolen puheeksi ottamiseen. Haastavien asioiden esille otto voi tuntua ammattilaisesta joskus hyvinkin vaikealta, sillä vastapuolen reaktioita voidaan pelätä. (Eriksson & Arnkil 2012, 8.) Huoli tulee kuitenkin aina ilmaista jo mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, jotta siihen pystytään puuttumaan mahdollisimman varhain ja voidaan tarjota paras mahdollinen tuki (Koivunen 2013, 158). Huolen puheeksi ottamisen tarkoituksena on saada luottamuksellinen ja tasa-arvoinen yhteistyö asiakkaan ja työntekijän välille, sillä ilman luottamussuhdetta avun tarjoaminen ja vastaanottaminen voi olla hyvinkin haastavaa. Huolen puheeksi ottamisessa on erityisen tärkeää tunnistaa perheen omat voimavarat, jotka voivat edistää perheen hyvinvointia. (Eriksson & Arnkil 2012, 29-30.)

3.2 Vanhemmuuden tukeminen

Vanhemmilla on suuri merkitys lapsen kehitykselle (Kääriäinen ym. 2009). Lastensuojelulain mukaisesti lasten ja perheiden kanssa toimivien viranomaisten tulee tukea vanhempia tai muita huoltajia heidän kasvatustehtävässään ja pyrkiä tarjoamaan tarpeellista apua riittävän varhain (Lastensuojelulaki 417/2007).

Vanhemmuudella on monia määritelmiä ja määritelmä on riippuvainen siitä, mistä näkökulmasta sitä tarkastellaan. Biologinen vanhemmuus viittaa biologisiin suhteisiin ja geeniperimään. Useimmiten vanhemmuudesta puhuttaessa viitataan juridiseen vanhemmuuteen. Se perustuu yhteiskunnan antamiin oikeuksiin ja velvollisuuksiin lapsen huollon suhteen. Sosiaalisessa vanhemmuudessa viitataan lapsen arjessa läsnäolevaan henkilöön, joka huolehtii lapsen arjesta olennaisella tavalla. Edellä mainittujen lisäksi on

erikseen määritelty myös psyykkinen vanhemmuus, jossa on kyse lapsen tunnetason kokemuksesta; Lapsen tuntemasta kiintymyksestä ja luottamuksesta. Psyykkisen vanhemmuuden huomiointi muodostuu tärkeäksi lapsen tukemiseen liittyvissä tilanteissa, sillä lapsi reagoi parhaiten juuri psyykkisen vanhemman tukeen. (Seppänen ym. 2010, 10-11.)

Vanhemmuus koostuu erilaisista asioista lapsen kanssa, kuten jaetuista arkisista hetkistä, luottamussuhteen muodostamisesta ja vastuun ottamisesta lapsen turvallisen elämän takaamiseksi (Hermanson 2007, 49). Vanhemmuudella tarkoitetaan myös lapsen kasvattajaksi sitoutumista. Vanhemman rooli kasvattajana eroaa ammatillisesta asiantuntijan roolista etenkin vanhemmalla olevan kokemusasiantuntijuuden myötä. (Heikkilä & Luumi 2003, 103). Lapsen paras ei useimmiten voi toteutua ilman vanhempia tai huoltajia. Lapsen hyvinvointi ja kehitys riippuukin paljon vanhemmuuden onnistumisesta. Myös vanhempien parisuhteen laadulla on merkitystä lapsen hyvinvoinnille. Vanhempien voimavarat ja vanhemmuus ovatkin keskeisiä ja suoraan lasten hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä. (Armanto & Koistinen 2007, 19, 22.)

Vanhemmilla on useimmiten tietotaito omasta kasvatustehtävästään, mutta muuttuvan kasvatusympäristön myötä myös vanhemmuuteen liittyvät stressitekijät kasvavat. Arkisten haasteiden lisäksi ympäristön aiheuttamat odotukset kuormittavat omalta osaltaan vanhemmuutta. Vanhemmuuteen luo omanlaiset haasteensa myös esimerkiksi tukiverkostojen puuttuminen ja erilaiset elämänmuutokset. (Rönkä & Kinnunen 2002, 4–7.) Lapsen kasvuun, kehitykseen ja hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä ovat perimän lisäksi esimerkiksi äidin raskaudenaikainen terveydentila, perheen hyvinvointi ja kasvuympäristön kulttuurit sekä kaikki lapsen hyvinvointia edesauttavat tai heikentävät tekijät. Kaikki nämä tekijät ovat läsnä lasten ja perheiden hyvinvointia ja palvelujen tarvetta tarkasteltaessa. (Armanto & Koistinen 2007, 19.)

Vanhemmuuden tukemisen lähtökohtana on pyrkiä vahvistamaan lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta, sillä se on yksi turvaavista tekijöistä lapsen kehityksen ja kasvun kannalta. Tähän liittyy hyvä ja vahva kiintymyssuhde lapsen ja vanhemman välillä, jonka onnistumisessa tärkeänä tekijänä on juurikin lapsen ja vanhemman keskinäisen vuorovaikutuksen onnistuminen. Hyvän kiintymyssuhteen avulla voidaan esimerkiksi estää lasta joutumasta kaltoinkohtelun uhriksi ja parantaa lapsen stressinsietokykyä. (Kalland 2014, 26-27.) Lapsena opitut vuorovaikutusmallit tulevat lapsen mukana koko elämän ajan ja ne näkyvät etenkin läheisissä ihmissuhteissa (Kauppi & Takalo 2014, 18).

Moni vanhempi oppii vanhemmuuteen lapsen syntymän ja kasvun myötä (Klementti & Hakulinen-Viitanen 2013, 34). Vanhemmuus ei kuitenkaan synny pelkästään äitien ja isien omin voimin. Toimiva vanhemmuus muodostuu lähiympäristön antaman kannustuksen ja perhelähtöisten palveluiden avittamina. (Marjanen ym. 2013, 130.) Kaikki vanhemmat tarvitsevat tukea vanhemmuuteensa. Apua voidaan tarvita niin vanhemmaksi kasvamiseen, vanhempana toimimiseen kuin lapsen kasvattamiseen. Vanhempien pysyvyydentunteen ja mielenterveyden tukeminen onkin tärkeässä roolissa, etenkin vanhemmuuden alkutaipaleella. (Klementti & Hakulinen-Viitanen 2013, 34.) Tukea voidaan tarjota esimerkiksi erilaisten arkisiin asioihin kuuluvien ohjeiden avulla, kuten opastamalla vanhempia kylvetyksessä tai erilaisissa lapsen turvallisuutta koskevissa asioissa. Toisinaan vanhemmat kaipaavat neuvoja lasten kanssa tapahtuvien ristiriitatilanteiden selvittämiseksi. Vanhemmuutta tuettaessa tavoitteena onkin löytää jokaiselle yksilölliset tavat toimia eri tilanteissa sekä lapsen ja vanhemman välisen turvallisen vuorovaikutussuhteen luominen ja vahvistaminen. (Kalland 2014, 27.)

Ammattihenkilöstön ja vanhempien välinen toimiva yhteistyön ja vuorovaikutuksen on todettu vähentävän vanhempien kokemaa stressiä. Tämä oli erityisesti huomattavissa siirtymätilanteissa, kuten lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa. Vanhempien kanssa tulisikin tehdä yhteistyötä dialogisesti niin, että he kokevat tulleen kuulluksi ja heidät kohdataan omien lastensa asiantuntijoina. (Halme ym. 2010, 27-28.) Perhekeskeinen työote onkin laajentunut koko sosiaali- ja terveysalan työkentälle. Perhekeskeisessä työotteessa korostetaan perheen omaa asiantuntijuutta. Työn tavoitteena on perheen omien voimavarojen löytäminen ja vahvistaminen. (Armanto & Koistinen 2007, 22.) Huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä tulee pyrkiä tasa-arvoiseen vuorovaikutukseen, molemminpuoliseen kunnioitukseen sekä luottamussuhteen luomiseen. Lapsen tuen tarpeen ilmetessä, sitä suunniteltaessa tai toteutettaessa huoltajien kanssa tehtävä yhteistyön merkitys korostuu entisestään. (Opetushallitus 2018, 34.)

Vanhempien kannalta tietoisuus siitä, että apua on tarpeen tullen saatavilla, helpottaa perheiden arjessa selviytymistä ja lisää turvallisuudentunnetta. Vanhemmilla tulisi myös olla käsitys siitä, mistä apua ja tukea on tarpeen hetkellä saatavilla. Kaikilla vanhemmilla ei ole lähellään esimerkiksi sukulaisten muodostamaa tukiverkostoa. Jokaisen lasta odottavan perheen kanssa tulisikin selvittää epävirallisen tukiverkoston olemassaolo tai sen puuttuminen. Mikäli perheen tukiverkosto osoittautuu pieneksi tai se puuttuu kokonaan, olisi hyvä selvittää mahdollisuuksia erilaisiin tuki- ja lastenhoitopalveluihin. (Armanto & Koistinen 2007, 347.)

Perheiden ja perhe-elämän epävakautuminen ja vanhempien pahoinvointi heijastuu lapsiin. Perhe-elämän haasteellisuus näkyy esimerkiksi siinä, että vuosittain noin 30 000 lapsen tai nuoren vanhemmat päätyvät eroon. Ero voi olla oikea ratkaisu pulmiin, jotka eivät muuten ole ratkaistavissa. On kuitenkin olemassa tilanteita, joissa ero olisi voitu välttää, mikäli perheet olisivat saaneet oikea-aikaista ja oikeanlaista tukea. Erot lisäävät usein perheiden tuen tarvetta ja yksinhuoltajavanhemmuus on omalta osaltaan riski lapsen hyvinvoinnille. (Armanto & Koistinen 2007, 348.)

Eronneet vanhemmat ovat sidottuja toisiinsa yhteisen vanhemmuuden kautta. Biologiset vanhemmat suosivat pääsääntöisesti yhteishuoltajuutta. Sosiaalisten vanhempien suhteen tilanne on ongelmallisempi, sillä sosiaalisten vanhempien juridiset oikeudet poikkeavat biologisten vanhempien oikeuksista. Suurin vaikutus lapsen kehitykselle on sillä perheellä, jossa hän pääsääntöisesti asuu. (Armanto & Koistinen 2007, 359.) Eroon päädyttäessä vanhempien tulisi asettaa lapsen etu ensisijaiseksi. Ero ei ole koskaan helppoa ja se kuluttaa paljon aikuisten omia voimavaroja. Todennäköisintä kuitenkin on, että lapsi itse on aikuisten eron hetkellä se, jonka elämää ero eniten vaikuttaa. Ihanteellisinta olisi, että vanhemmat kykenisivät erotilanteessa säilyttämään asialliset välit ja hyvän keskusteluyhteyden toisiinsa. (Armanto & Koistinen 2007, 360.)

Jo vanhemmuus itsessään on kuormittavaa, vaikka lapsi olisikin toivottu ja odotettu. (Klementti & Hakulinen-Viitanen 2013, 33). Joskus vanhemmuus saattaa olla myös hukassa, jolloin se voidaan löytää yhdessä. Sen sijaan, että tukea tarvitsevia vanhempia kohdellaan epäkelpoina, asenteiden tulisi muuttua enemmän yhteistyötä painottaviksi. (Marjanen ym. 2013, 131.)

3.3 Perhe osana moniammatillista yhteistyötä

Perheiden kanssa työskenneltäessä moniammatillisen työskentelyn taustalla on perheen tarve, joka kumpuaa heidän elämäntilanteestaan. Perheet toivovat osakseen ymmärrystä ja ratkaisuja vaatimaan elämäntilanteeseensa. Tähän tarpeeseen vastataan moniammatillisella yhteistyöllä. (Mönkkönen ym. 2019, 89-90.) Moniammatillisuudessa asiakkaan oma näkemys ja tavoitteet ovat olennaisia. Onnistunut yhteistyö vaatii siis myös perheiden omaa aktiivisuutta ja osallisuutta. Näin ollen asiakasta tulee auttaa ja tukea ilmaisemaan omia tarpeitaan ja toiveitaan. (Näkki ym. 2015, 129; Mönkkönen ym. 2019, 90-91.)

Perhe on oman tilanteensa asiantuntija. Molemmat perhe ja ammattilaiset näyttäytyvät siis asiantuntijoina, jotka voivat tuoda esille omaa tietoaan ja taitojaan asian käsittelyyn. (Seppänen ym. 2010, 208-209.) Perheen asiantuntijuuden kunnioittaminen ja arvontaminen perheen näkemyksille motivoi heitä ottamaan apua vastaan. Tieto konkreettista ratkaisusta ja usko sen hyötyyn mahdollistavat yhteistyön onnistumisen. (Johansson ym. 2011, 92.) Työskentelyn aikana tulisi huomioida perheen läpikäymä sisäinen prosessi. Tätä prosessia ohjaa perheenjäsenten kokemukset, taidot ja toiveet. (Johansson ym. 2011, 92.)

Jokaisella moniammatilliseen yhteistyöhön osallistuvalla on oma roolinsa vuorovaikutuksessa. Tarkoituksena ei siis ole, että edetään pelkästään perheen ehdoilla. Tiedon ja vuorovaikutuksen tulisi muodostua vastavuoroiseksi osallistujien kesken. Perheen roolia ei pidä siis liiaksi korostaa muiden kustannuksella. Liiallinen korostus heidän roolistaan voi johtaa siihen, että järjestelmä toimii heidän ympärillään, eikä tasavertaista kohtaamista ja kumppanuutta synny. (Mönkkönen ym. 2019, 18.) Perheen kanssa tapahtuvassa moniammatillisessa työskentelyssä tavoitteena on ammattilaisen ja perheen toimiminen tasavertaisina yhteistyökumppaneina. Moniammatillisessa työskentelyssä ei kuitenkaan ole tarkoituksena asettaa perheelle liikaa vastuuta. Haasteena on sopivan vastuun määrän määrittely. Perheellä on oikeus tiedonsaantiin ja kuulluksi tulemiseen omassa asiassa. Toisaalta heidän tulee myös kyetä yhteistyöhön ja ymmärtämään omia vastuitaan ja rajoitteitaan. Tärkeää on myös pystyä asettamaan tavoitteita. (Mönkkönen ym. 2019, 90.) Osa perheistä osallistuu palvelukohtamisiin aktiivisesti. Toiset tarvitsevat kuitenkin enemmän tukea osallistumisensa takaamiseksi. Palveluntarjoajien toimiva keskinäinen yhteistyö lisää perheen tietämystä palveluista, jotka voisivat tarjota apua heidän tilanteeseensa. (Mönkkönen ym. 2019, 90-91.)

Perheen kanssa tehtävä moniammatillinen yhteistyö vaatii dialogisuutta. Tämä tarkoittaa, että yhteistyössä mukana olevat osapuolet muodostavat tasavertaisen kommunikationsuhteen. Jokainen osapuoli on siis osallisena keskustelussa, jonka tuloksena yhteiset päätökset luodaan. Yhteistyössä tavoitteena onkin yhteisen ymmärryksen löytäminen. Ammattilainen ei anna valmiita ratkaisuja, vaan asettuu yhdessä pohtimaan mahdollista ratkaisua perheen kanssa. Onnistuneen dialogin perustana onkin toisten asiantuntijuutta kunnioittava vuorovaikutus. Tämä vaatii vahvaa sitoutumista ja motivaatiota yhteistyöhön. Lisäksi erityisen tärkeässä asemassa on dialogin osapuolien kuuntelemisen taito. Tämä mahdollistaa muille osallistujille kuulluksi tulemisen kokemuksen. Dialogin tuloksena on mahdollista syntyä jotakin sellaista uutta näkökulmaa tai oivallusta,

johon kukaan yksittäinen keskusteluun osallistuja ei olisi välttämättä päätenyt. (Näkki ym. 2015, 143-144.)

Yhtenä haasteena perheen kanssa tehtävässä moniammatillisessa työssä on lapsen näkökulman esille saaminen. Ison moniammatillisen verkoston kanssa työskenneltäessä lapsen mielipiteitä ja näkökulmaa ei välttämättä kuulla riittävästi. (Järvinen ym. 2012, 93.) Kuitenkin esimerkiksi sosiaalihuoltolaki määrittää, että lasten mielipide ja toivomukset on otettava huomioon kehitystasoaan vastaavalla tavalla (Sosiaalihuoltolaki 2014/1301, 32).

4 TYÖN LÄHTÖKOHDAT JA TAVOITELTAVAT TULOKSET

4.1 Toiminnan lähtökohdat ja tavoitteet

Aloite opinnäytetyöhömme tuli Naantalın kaupungilta keväällä 2019 saamamme toimeksiannon kautta. Naantalın kaupungissa on käynnissä kehittämistyö, jonka tavoitteena on nostaa pikkulapsiperheiden varhainen tuki keskeiseen asemaan sekä tehostaa moniammatillista työtettä osana perheiden tukea. Tarkoituksena on pikkulapsiperheiden tuen tarpeen mahdollisimman varhainen tunnistaminen ja tähän tarpeeseen vastaaminen. Kehittämistyö on aloitettu Naantalissa jo aiemmin, esimerkiksi varhaiskasvatuksen perheohjaajan pilottikokeiluna kolmessa eri päiväkodissa 1.1.2018-31.5.2019 välisenä aikana. Lisäksi Naantalın kaupunki on pyrkinyt tehostamaan varhaisen tuen ja moniammatillisen työtteen kehittämistä järjestämällä sosiaali-, terveys-, ja kasvatusalojen yhteisiä kehittämispäiviä. Yksi Naantalın kaupungin investointi pikkulapsiperheiden varhaiseen tukeen on ollut varhaisen tuen tiimin perustaminen. Tiimin tarkoituksena on omalta osaltaan pikkulapsiperheiden tuen tarpeen tunnistaminen ja tuen tarpeeseen vastaaminen. Samalla tarkoituksena on purkaa mahdollisia moniammatillisen työn esteitä. (Hankavuori, Nikander-Tuominen, Rantala 17.4.2019.) Opinnäytetyön aloitusvaiheessa varhaisen tuen tiimi ei ollut vielä toiminnassa, vaan sen lopullista muotoa ja toimintamalleja vielä tarkennettiin.

Opinnäytetyömme aihe kohdentuu Naantalın varhaisen tuen tiimin ympärille. Opinnäytetyön lähtökohtana toimi siis Naantalın kaupungilta tullut pyyntö kolmesta erillisestä dokumentista, jotka selkiyttävät omalta osaltaan lapsiperheiden varhaista tukea. Toimeksiannonamme oli tuottaa Naantalın varhaisen tuen tiimistä paperinen esite perheille jaettavaksi, tiimin toimintaa esittelevä diaesitys ammattilaisille sekä pikkulapsiperheiden varhaista tukea Naantalissa valottava palvelukartta.

Perheille suunnatun esitteen, tavoitteena on omalta osaltaan tehdä pikkulapsiperheille tarjotut matalan kynnyksen palvelut näkyviksi ja helposti lähestyttäviksi. Esite oli tarkoitus kirjata mahdollisimman lähestyttävään ja konkreettiseen muotoon, jotta varhaisen tuen palvelut näyttäytyisivät esitteessä mahdollisimman helposti lähestyttäviltä. Tavoitteena oli välttää ammattisanaston käyttöä ja pyrkiä mahdollisimman selkeään ja yksinkertaiseen lopputulokseen, jotta se palvelisi perheitä.

Toinen opinnäytetyömme tavoite ja tuotos oli tehdä diaesitys varhaisen tuen tiimistä. Tavoitteena oli valmistella mahdollisimman yksinkertainen ja selkeä diaesitys, joka toimisi muokattavana pohjana monelle ammattilaiselle ja joka toisaalta olisi esitettävissä mahdollisimman monissa eri konteksteissa. Diaesityksen avulla pyritään omalta osaltaan tekemään näkyväksi muun muassa varhaisen tuen tiimin tavoitteita, toimintamalleja ja toimijoiden rooleja. Diaesitys on suunnattu ensisijaisesti avaamaan tiimin toimintaa ammattilaisille.

Kolmantena opinnäytetyön tuotoksena toimii pikkulapsiperheiden varhaista tukea käsittelevä palvelukartta, jonka tavoitteena on täsmentää Naantalissa olevia pikkulapsiperheiden varhaisen tuen palveluita ja toimijoita. Palvelukartta on suunnattu erityisesti ammattilaisille. Tavoitteena on yksinkertaistaa ja luoda kokonaiskuva, mitä ja millaisia varhaisen tuen palveluita Naantalissa on saatavilla pikkulapsiperheille. Palvelukartta itsessään on osittain hieman irrallinen varhaisen tuen tiimistä, mutta liittyy tiiviisti moniammatillisen yhteistyön ja pikkulapsiperheiden varhaisen tuen kehittämiseksi tehtyyn työhön.

Koko opinnäytetyön toiminnan lähtökohdat ja tavoitteet sijoittuivat siis Naantalissa olevien pikkulapsiperheiden varhaisen tuen kehittämistyöhön. Opinnäytetyömme toimii pieninä osana suurempaa ja pidempää kehittämistyötä, joka Naantalissa on ollut käynnissä. Tekemiemme tuotosten tavoitteena on toimia omalta osaltaan palveluja selkeyttävinä dokumentteina ja osana suurempaa kehittämistyön kokonaisuutta.

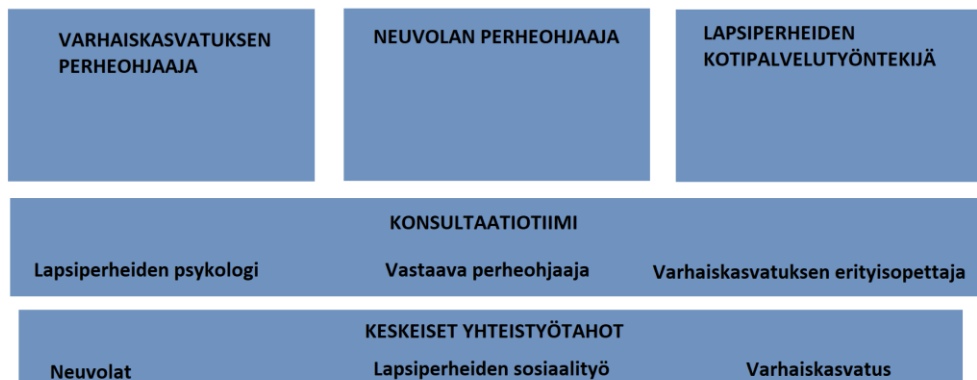
4.2 Naantalissa varhaisen tuen tiimi

Opinnäytetyömme toimeksiantajana toimii Naantalissa kaupunki, joka sijaitsee Varsinais-Suomessa (Naantalissa kaupunki 2019). Naantalissa asukasluku on saavuttanut 20 000 asukkaan rajan. Asukasluku on noussut tasaisesti viime vuodet. Asukasluvun kasvu takaa omalta osaltaan palveluiden säilymistä. Naantalissa elinkeinorakenne onkin monipuolinen. Lapsiperheiden määrä on Naantalissa maakuntien keskiarvoa suurempi. Naantalissa on panostettu lapsiperheiden ennaltaehkäiseviin palveluihin ja jatkossa niihin on tarkoitus panostaa enenevässä määrin. Pyrkimyksenä on nostaa perheille suunnatut sosiaalipalvelut perheiden silmissä myönteiseen valoon. (Naantalissa laaja hyvinvointikertomus 2017-2020.)

Opinnäytetyömme toimiikin osana Naantalın kaupungissa laaja-alaisemmin käynnissä olevaa pikkulapsiperheiden tukeen liittyvää kehittämistyötä ja se toteutettiin yhteistyössä monien Naantalissa toimivien sosiaali-, terveys- ja kasvatusalalan toimijoiden kanssa. Eri-tyisen tiivistä yhteistyötä teimme vastaavan perheohjaajan ja neuvolan perheohjaajan kanssa. Varhaisen tuen tiimin kokoonpanon muotouduttua kevään aikana teimme yhteistyötä myös tiimin tulevien jäsenten kanssa.

Naantalın varhaisen tuen tiimin tarkoituksena on paneutua erityisesti alle kouluikäisten lasten ja heidän perheidensä tuen tarpeeseen, sen tunnistamiseen ja siihen vastaamiseen. Varhaisen tuen tiimin toiminnan keskeisenä elementtinä on laaja yhteistyö lapsiperheiden sosiaalityön, neuvolan ja varhaiskasvatuksen välillä. Tiimin toiminnan tavoitteena on tuoda palvelut entistä lähemmäs perheiden arkea ja helpottaa varhaisen tuen palvelujen saatavuutta. Tavoitteena on tehdä työtä siellä, missä perheet ovat. Tämän vuoksi varhaiskasvatus onkin työn kannalta merkittävässä roolissa. Tavoitteena on myös tehostaa moniammatillista yhteistyötä ja purkaa sen esteitä. Varhaisen tuen tiimin palveluista ei synny erillistä asiakkuutta ja työntekijät ohjaavat perheitä tarvittaessa eteenpäin. (Hankavuori, Nikander-Tuominen, Rantala 2019.)

NAANTALIN VARHAISEN TUEN TIIMI

Kuva 1. Naantalın varhaisen tuen tiimi

Varhaisen tuen tiimi jakaantuu tiimissä oleviin kolmeen päätahoon, jotka ovat neuvolan perheohjaaja, varhaiskasvatuksen perheohjaaja ja lapsiperheiden kotipalvelutyöntekijä. Nämä ydintoimijat muodostavat Naantalın varhaisen tuen tiimin. Tiimin vetäjänä toimii

neuvolan perheohjaaja. Lisäksi varhaisen tuen tiimin kanssa tiivistä yhteistyötä tekee niin sanottu konsultaatiotiimi, joka pitää sisällään varhaiskasvatuksen erityisopettajan, lapsiperheiden psykologin ja vastaavan perheohjaajan lapsiperheiden sosiaalityön puolelta. Konsultaatiotiimin tarkoituksena on olla varsinaisen tiimin työskentelyn tukena. Naantalin varhaisen tuen tiimin keskeisiä yhteistyötahoja ovat neuvola, varhaiskasvatus ja lapsiperheiden sosiaalityö. (Hankavuori, Nikander-Tuominen, Rantala 2019.)

5 KEHITTÄMISTYÖN MENETELMÄT JA PROSESSI

5.1 Tutkimusmenetelmät

Ammattikorkeakouluissa käytössä oleva toiminnallinen opinnäytetyö sijoittuu yhteistyöhön työelämän kanssa. Se voi sisältää toiminnan ohjeistamista ja opastamista, kuten perehdyttämisopas tai turvallisuusohjeistus. Toteutustapoja voi myös olla monia: Opas, vihko, portfolio tai kotisivut. Olennaista toiminnallisessa opinnäytetyössä on, että se sisältää käytännön toteutuksen ja sen raportoinnin tutkimusviestinnän keinoilla. (Vilka & Airaksinen 2003, 9.) Opinnäytetyömme tuotokset ovatkin osa toiminnallisen opinnäytetyön kontekstia. Opinnäytetyön aihe toteutetaan osana Naantalın kaupungin lapsiperheiden tuen kehittämistyötä.

Teoriapohjamme toimii pääosin kirjallisuuskatsaus, jonka avulla ilmiöitä voidaan tarkastella jo olemassa olevien aineistojen avulla. Näin voidaan luoda kokonaiskuva tarkasteltavana olevasta aiheesta. Tarkoituksena ei kuitenkaan ole vain löydetyn tiedon tiivistäminen, vaan kirjoittajan tulisi tuottaa myös omaa tekstiä vuoropuhelussa lähteen kanssa. (Salminen 2011, 3 & 5.) Teoriapohjamme keskeiset käsitteet ovat lapsiperheiden hyvinvointi Suomessa, moniammatillinen työskentely ja varhainen tukeminen. Teoriapohjassa pyrimme sitomaan tietoa osaksi toimeksiantoamme.

Toiminnallisessa opinnäytetyössä selvityksen tekemällä on mahdollista kaivaa ammattikentältä esille sellaista tietoa ja taitoa, jota ei välttämättä muuten tavoitettaisi (Vilka & Airaksinen 2003, 9). Koska moniammatilliseen työskentelyyn tiiviisti liittyvä opinnäytetyömme aihe piti sisällään tietoja, jotka olivat ripottautuneet eri puolille sosiaali-, terveys- ja kasvatustieteen työkenttää päädyimme kokoamaan tiedon esille haastatteluilla. Tavoitteena oli tuoda jokaisen varhaisen tuen tiimin tulevan jäsenen ääni kuuluville ja näin huomioida varhaisen tuen ja moniammatillisen yhteistyön kannalta eri ammattikuntien osaaminen ja erilainen rooli osana perheiden tukea. Tutkimusmenetelmänä selvityksen tekemisessä käytimme siis teemahaastatteluja, jotka nauhoitimme.

Teemahaastattelua kutsutaan myös puolistrukturoiduksi haastatteluksi. Haastatteluun käsiteltäviksi nousee tutkimusongelman vastaamiseksi keskeiset aiheet ja teemat. (Vilka 2015, 124.) Teemahaastattelussa ei käytetä tarkkoja haastattelukysymyksiä tai järjestystä, mutta haastattelun aihealueet ovat valmiiksi suunniteltuja (Hirsjärvi ym. 2009, 208). Jokaiselle haastateltavalle kysymysten aihealueet ovat samat, mutta on yksilöllistä,

miten laajasti aiheesta nousee keskustelua (Hirsjärvi & Hurme 2008, 48). Oleellista on, että haastateltavat kykenevät vastauksessaan antamaan kuvauksen jokaisesta teemasta itselleen luontevassa järjestyksessä (Vilka 2015, 124). Haastattelun etuna muihin tiedonkeruumenetelmiin nähden onkin aineiston keruun joustavuus tilanteen sitä edellyttäessä (Hirsjärvi ym. 2009, 205). Monista eri ammattikunnista koostuvien haastateltaviemme vuoksi opinnäytetyömme edellytti tiedonkeruun menetelmää, joka mahdollisti joustavuuden ja antoi sijaa ammattilaisten omille näkemyksille.

Teemahaastattelussa on oleellista haastateltavien valinnassa muistaa tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet. Haastattelemalla selvitetään haastateltavien kokemukset ja asiantuntijuus tutkittavan asian osalta. Haastateltavalla tulisi siis olla jonkinlainen käsitys tutkittavasta asiasta, vaikka omakohtaista kokemusta ei löytyisikään. (Vilka 2015, 135-136.) Haastateltaviksi tahoiksi valikoituivat Naantalın varhaisen tuen tiimin tulevat jäsenet sekä tiimin suunnittelussa ja muodostuksessa mukana olleet tahot. Haastattelun tavoitteena oli selkiyttää varhaisen tuen tiimin toimintaa ja eri toimijoiden työnkuvaa ja rooleja osana tiimiä.

Käytettäessä teemahaastattelua tutkimusmenetelmänä on hyvä ennakoida mahdollisia vastaan tulevia haasteita. Erityistä huomiota tulee kiinnittää käytettäviin sanoihin ja niiden merkityksiin, jotta tulkintaongelmien riskiä voidaan vähentää. Kysymysten muotoilua ymmärrettävään muotoon auttaa teemahaastattelun kohderyhmän tuntemus. Haastateltavan ymmärrys kysymyksissä käytetyistä sanoista on myös mahdollista tarkistaa teemahaastattelussa haastattelun aikana. Toisaalta tutkijan ennakkokäsitys on huomattavissa kysymyksien sisällössä. Vastaaaja voi näin ollen vastata kysymyksen ja tutkijan ennakkokäsityksen ohjaamalla tavalla. Tällöin tutkimusaineisto ei välttämättä vastaa kattavasti tutkimusongelmaan, tutkimuskysymyksiin eikä tavoitteisiin. (Vilka 2015, 127-128.) Teemahaastattelun kysymysrunkoa luodessa pyrimme ottamaan huomioon teemahaastattelun kannalta tyypillisempiä riskitekijöitä. Kiinnitimme erityistä huomiota valitsemme sanamuotoihin ja tutustuimme haastateltaviemme työnkuviin huolellisesti ennen haastatteluiden toteuttamista. Haastattelukaavakkeen teon kannalta haasteiksi nousi varhaisen tuen tiimin muodostuksen keskeneräisyys sekä haastateltavien useat ja meille ennen tutustumista osittain tuntemattomammat ammattitaustat.

Haastattelut käsitelimme aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla, työstämällä nauhoittamamme haastattelut kirjalliseen muotoon. Aineistolähtöisen sisällönanalyysin tarkoituksena on tarkastella toiminnan pohjalla olevaa logiikkaa tai aineistossa ilmenevää tyypillistä kertomusta eli tyyppikertomusta. Aineiston keräämisen jälkeen, ennen

analyysin aloittamista tulee päättää tarkastelun näkökulma. Analyysin aikana tutkimusaineiston sisältöä pelkistetään tutkimuskysymysten ja tutkimusongelman näkökulmasta. Näin jäljelle jää vain tutkimuksen kannalta oleellinen informaatio ryhmiteltynä uudeksi, johdonmukaiseksi kokonaisuudeksi. Ryhmittelyn tuloksena saadaan esille käsitteitä, luokitteluja tai teoreettinen malli. (Vilkkä 2015, 163-164.) Aineiston analyysin tuottamaa tietoa hyödynsimme moninaisesti teoriapohjamme rajauksen parantamisessa ja erityisesti apuna tuotostemme teossa.

5.2 Opinnäytetyön prosessi

Opinnäytetyömme prosessi käynnistyi keväällä 2019 aiheen valikoitumisella. Aihe löytyi Naantalissa kaupungista tulleen toimeksiannon kautta. Toimeksiantona oli tehdä esite Naantaliin suunnitteilla olevasta varhaisen tuen tiimistä ja aihealueena oli lapsiperheiden varhainen tuki. Aiheen löytyttyä tulee vielä tarkentaa sitä, mitä aiheesta halutaan tietää (Hirsjärvi ym. 2009, 81). Aiheen tarkentumiseksi otimme yhteyttä Naantalissa vastaavaan perheohjaajaan. Lähdimme tätä kautta tutustumaan perusteilla olevaan varhaisen tuen tiimiin ja toimeksiantajan toivomuksiin. Varhaisen tuen tiimin muodostus oli vielä opinnäytetyöprosessimme aikana kesken. Opinnäytetyömme sisältö ja rajaus olivatkin riippuvaisia tiimin kokoonpanosta toiminnan tavoitteista, joiden selvittäminen muodostuikin yhdeksi ensimmäisistä tehtävistämme.

Varhaisen tuen tiimi on osa Naantalissa laajemmin käynnissä olevaa lapsiperheiden varhaisen tuen kehittämistyötä. Toimeksiantajan kanssa käymiemme keskustelujen pohjalta ja opinnäytetyömme ohjaajan tukemina laajensimme opinnäytetyömme tavoitteiksi kolme tuotosta: Esite, diaesitys ja palvelukartta. Koska aiheet olivat osa laajempaa kehittämistyön kokonaisuutta, vaati rajaaminen huolellisuutta, jottei kokonaisuus lähtisi paisumaan liian suureksi ja pois alkuperäisestä kontekstistaan, varhaisen tuen tiimistä. Hirsjärvi toteaa aiheen rajauksella pyrittävän siihen, että tutkittava aihe ei olisi liian laaja. Aiheen rajaamisessa auttaa aiheesta aikaisemmin tuotettuihin artikkeleihin, tutkimuksiin ja muihin julkaisuihin tutustuminen. (Hirsjärvi ym. 2009, 81, 85.) Opinnäytetyön rajauksemme tarkentuikin varhaisesta tuesta ja Naantalissa varhaisen tuen tiimistä hankkimamme tiedon perusteella, niin aiempaan kirjallisuuteen tutustumalla, kuin toimeksiantajaltamme saaman tiedon perusteella.

Opinnäytetyön työstämisen aloitimme suunnittelemalla tulevaa prosessia, työmme ideaa ja tavoitteita kirjoittamalla toimintasuunnitelman. Tavoitteenamme oli opinnäytetyön

valmistuminen vuoden 2019 loppuun mennessä. Opinnäytetyön prosessit aikataulutettiin suunnitelmaan tämän tavoitteen pohjalta.

Toimintasuunnitelman tarkoituksena on selkeyttää ideaa ja tavoitteita niin, että tehdyt päätökset ovat perusteltuja ja harkittuja. Suunnittelu auttaa tiedostamaan, mitä ollaan tekemässä, miten ja miksi. Toimintasuunnitelma tuo esille idean ja tavoitteiden takana olevan johdonmukaisen päättelyn. Aiheen tarpeellisuus kohderyhmälle ja aiheeseen liittyvä aikaisempi kirjallisuus olisi hyvä selvittää. Taustakartoituksen perusteella voidaan täsmentää rajausta lisää. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 26-27.) Suunnitteluvaiheessa selvitetään, miten aiheesta on mahdollista saada lisää tietoa. Keinoja lisätiedon selvittämiseen voi olla olemassa olevan kirjallisuuteen perehtyminen tai oman aineiston keruu. (Hirsijärvi ym. 2009, 32.) Toimintasuunnitelmaa kirjoittaessamme tutustuimme aiheen kannalta oleelliseen kirjallisuuteen. Tämän materiaalin pohjalta luonnostelimme alustavan teoriapohjan sisällysluettelon ja valikoimme selvityksen tekemiseen tutkimusmenetelmäksemme teemahaastattelun. Kevään 2019 aikana kokosimme alustavaa teoriapohjaa kirjallisuuskatsauksena. Teoriapohjaan valikoitui aiheemme kannalta keskeisimmät käsitteet: Lapsiperheiden hyvinvointi Suomessa, moniammatillisuus ja varhainen tuki.

Koska opinnäytetyömme aihe sijoittui Naantalissa monialaisesti sosiaali-, terveys- ja kasvatustieteen työkentille, osallistuimme opinnäytetyön prosessin alussa varhaisen tuen tiimiä käsitteleviin palavereihin sekä Naantalissa järjestettyyn moniammatilliseen kehittämispäivään. Kehittämispäivässä saimme kattavampaa kokonaiskuvaa Naantalin sosiaali-, terveys- ja kasvatustieteen toiminnasta, kehittämistavoitteista ja ammattilaisten toiveista moniammatilliseen työskentelyyn liittyen. Samalla verkostoiduimme varhaisen tuen eri toimijoiden kanssa ja saimme sovittua haastatteluja 2019 kesäkuulle. Haastateltavaksi valikoituivat varhaisen tuen tiimin tulevat jäsenet sekä varhaisen tuen tiimin perustamisen, suunnittelun ja toiminnan kannalta oleelliset tahot. Lopulta haastateltaviksi valikoitu yhdeksän henkilöä: Tulevan varhaisen tuen tiimin vetäjä ja neuvolan perheohjaaja, vastaava perheohjaaja, lapsiperheiden kotipalvelutyöntekijä, varhaiskasvatuspalveluiden kehittämishankkeen projektityöntekijä, johtava hoitaja, varhaiskasvatuksen johtaja, lapsiperhepsykologi sekä konsultoivat varhaiskasvatuksen erityisopettajat.

Ennen haastattelurungon toteuttamista luimme paljon alan kirjallisuutta, jonka avulla loimme haastattelujen rungon. Haastattelurunkoa työstettäessä erityisen suuressa roolissa olivat myös toimeksiantajalta saamamme alustavat tiedot Naantalin varhaisen tuen tiimin muodoista ja toiminnasta. Tavoitteenamme haastatteluissa olikin syventää

tietoamme varhaisen tuen tiimin toiminnasta ja eri ammattilaisten rooleista tiimissä. Haastattelut olivat siis ensisijaisesti apuna varhaisen tuen tiimin toimintaa esittelevien dokumenttien rakentamisessa, jotka vaativat meiltä selkeää kuvaa tiimin toiminnasta. Palvelukartan kannalta haastattelut eivät näytelleet merkittävää roolia.

Lopullinen haastattelurungon (Liite 4) tekeminen tapahtui teoriapohjaan valikoituneiden aiheiden ja kehittämispäivillä saamiemme tietojen sekä toimeksiantajan kanssa käymiemme keskustelujen pohjalta. Haastattelurunko pyrittiin toteuttamaan niin, että se itsessään olisi mahdollisimman sopiva käytettäväksi monista eri ammattitaustoista tulevien haastateltavien kanssa. Halusimme antaa mahdollisimman paljon tilaa haastateltavien omille kokemuksille ja näkemyksille omasta toimenkuvastaan tiimissä. Haastattelujen tärkein tehtävä oli kuitenkin saada esille kaikki varhaisen tuen tiimin kannalta oleellinen, tiimin yleistä toimintaa käsittelevä tieto. Haastattelut käsittelivätkin siis sekä haastateltavien henkilökohtaisia kokemuksia oman ammattikuntansa roolista tiimissä, että tiimin yleistä toimintaa hyvin käytännönläheisiin vastauksiin pyrkien. Tämän vuoksi päädyimme teemahaastatteluun. Teemahaastattelun runko toteutettiin kaksiosaisena: Ensimmäinen osa haastattelurungosta käsitteli haastateltavan omaa tulevaa roolia tiimissä. Haastattelun toinen osa käsitteli koko varhaisen tuen tiimin toimintaa.

Haastattelut toteutimme kesäkuussa 2019. Haastattelutilanteessa oli paikalla aina kaksi haastattelijaa. Haastattelut nauhoitettiin haastateltavien luvalla. Haastattelut nauhoittamalla varmistimme tiedon pysymisen muokkautumattomana sekä mahdollisuuden palata haastattelujen antamiin vastauksiin monissa vaiheissa opinnäytetyön eri vaiheissa. Tämän lisäksi teimme tilanteessa muistiinpanoja. Haastattelutilanteisiin olimme varanneet aikaa vajaan tunnin. Haastattelut vaihtelivat kuitenkin kestoiltaan viidestätoista minuutista kolmeenkymmeneenviiteen minuuttiin. Haastatteluihin käytetty aika oli riippuvainen haastattelijan antamista vastauksista, jotka olivat pitkälti riippuvaisia siitä kuinka hyvin informoituja he olivat varhaisen tuen tiimin toiminnasta. Koska haastatteluja tehdessämme varhaisen tuen tiimi ei ollut vielä toiminnassa, ei yhdelläkään haastateltavalla ollut vielä kokemusperäistä tietoa tiimin käytännön toiminnasta. Visiot työn käytännöistä olivatkin pitkälti hallinnon ihmisillä ja tiimin perustamisesta vastuussa olevilla tahoilla. Jokaisella haastateltavalla oli kuitenkin annettavanaan tieto omasta ammatillisesta otteestaan osana lapsiperheiden varhaista tukea.

Purimme haastattelut heinä- ja elokuussa 2019 kirjalliseen muotoon aineistoanalyysin avulla. Haastattelujen avulla saimme syvennettyä käsitystämme Naantalien varhaisen tuen tiimin tarkoituksesta. Samalla saimme selkeytettyä eri ammattilaisten toimenkuvia

ja rooleja osana varhaisen tuen tiimiä. Haastatteluista saimme varmemman käsityksen konsultaatiotiimin roolista ja ymmärsimme neuvolavetoisuuden käsitteen merkityksen tiimin kontekstissa. Haastattelujen vastaukset autoivat meitä tuotosten luomisessa, sillä niiden avulla hahmotimme tiimin toiminnan ja eri ammattilaisten merkityksen tiimille. Eri-tyisesti perheille jaettavaa esitettä tehdessämme haastattelujen mukanaan tuoma parempi käsitys työntekijöiden käytännön rooleista tiimissä auttoi meitä kuvailemaan tiimin toimintaa paremmin ja konkreettisemmin. Haastattelujen vastausten avulla saimme myös jäsenneltyä ja tarkennettua teoriapohjaamme ja teimme alustavaan teoriapohjaamme joitain muutoksia sekä sidosimme sitä vahvemmin Naantalin hyvinvointikertomukseen ja –suunnitelmaan.

Elo-syyskuussa 2019 aloitimme opinnäytetyön tuotoksena tehtävien esitteen, palvelukartan ja diaesityksen teon haastatteluihin ja teoriapohjaan nojaten. Saimme myös käyttöömmä työskentelymme tueksi Naantalin kaupungilla olevia diaesityksiä, jotka käsittelivät varhaisen tuen tiimin tarkoitusta ja tavoitteita. Aloitimme tuotosten tekemisen perheille jaettavasta esitteestä. Ennen esitteen tekoa tutustuimme siihen, millainen on hyvä esite. Esitettä suunniteltaessa nostimme tärkeimmiksi seikoiksi kohderyhmän muistamisen, yksinkertaisuuden ja selkeyden.

Esitteen alustavan version ollessa valmis aloimme työstämään diaesitystä. Naantalin varhaisen tuen tiimiä käsittelevän diaesityksen kohderyhmänä olivat muut ammattilaiset. Diaesityksen tavoitteena olikin toimia yleispätevänä esityspohjana, kun ammattilainen puhuu varhaisen tuen tiimistä toisille ammattilaisille. Diaesityksen tekoa aloittaessamme kertosimme hyvän diaesityksen piirteitä, joiksi nostimme yksinkertaisuuden ja selkeyden. Oman diaesityksemme tapauksessa painotimme myös helppoa muokattavuutta, sillä esityksen oli tarkoitus toimia esityspohjana useammalle eri ihmiselle.

Saatuamme diaesityksen ja perheille jaettavan esitteen alustavat versiot valmiiksi, tapasimme vastaavaa perheohjaajaa ja varhaiskasvatuksen johtajaa. Saimme heidän välityksellään myös neuvolan perheohjaajan ja tulevan varhaisen tuen tiimin vetäjän ajatuksia kuultavaksi. Toimeksiantajilta saamamme palautteen myötä muokkasimme opinnäytetyön tuotoksia.

Esitteen ja diaesityksen ollessa lähes valmiita, aloitimme palvelukartan työstämistä. Palvelukartan työstimme Naantalin kaupungin verkkosivujen perusteella. Loimme ensin paperille kattavan version palveluista, jota lähdimme tämän jälkeen riisumaan yksinkertaisempaan muotoon. Tavoitteena oli luoda mahdollisimman selkeä palvelukartta

pikkulapsiperheiden tukena olevasta palvelujärjestelmästä. Palvelukartan alustavan version valmistuttua lähetimme kaikki kolme tuotostamme vastaavan perheohjaajan ja neuvolan perheohjaajan kommentoitaviksi. Saimme heiltä hyvin pian tuotoksista arvokasta palautetta, jonka avulla hioimme tuotoksiamme entisestään. Lopulliseen muotoonsa saatetut tuotokset palautimme marraskuun alussa.

Opinnäytetyön prosessin onnistumisen kannalta merkittävään rooliin on noussut viestintä. Viestinnässä opinnäytetyön kannalta tärkeintä on ollut opinnäytetyötä tekevien opiskelijoiden keskinäinen viestintä ja toimiva kommunikaatio toimeksiantajamme kanssa. Opinnäytetyöprosessin aikana olemme pyrkineet työskentelemään mahdollisimman paljon samassa paikassa. Lisäksi olemme laittaneet runsaasti viestejä. Kirjoitusprosessin alussa sovimme myös selkeät säännöt kirjoitusprosessimme ja viestintämme tueksi. Määrittelimme esimerkiksi, että jokaisella on oikeus muokata toisten tekstiä lupaa kysymättä. Avoimuudella ja yhteisten pelisääntöjen sopimisella pyrimme luomaan opinnäytetyömme ympärille turvallisen vuorovaikutuksen ilmapiiriä. Opinnäytetyöprosessin aikana tärkein viestintäkeino on ollut Skype, jossa olemme pitäneet lukuisia palavereja. Koko opinnäytetyömme viestintäprosessia kuvastaa joustavuus, josta sovimme opinnäytetyötä aloittaessamme ja josta olemme kukin tahollamme pitäneet kiinni. Kolmen työssä käyvän ja opinnoissaan eri vaiheessa olevan sekä eri paikkakunnilla asuvan opiskelijan välinen yhteistyö ei olisikaan voinut onnistua ilman joustavuutta ja toimivaa viestintää.

Toimeksiantajamme Naantalın kaupungin edustajana ja yhteistyökumppanimme toimivaa vastaavaa perheohjaajaa olemme lähestyneet pääsääntöisesti sähköpostein, joihin olemme aina saaneet nopeita ja perinpohjaisia vastauksia. Tämän lisäksi olemme käyneet Naantalissa tapaamisissa, jotka on sovittu hyvissä ajoin ja joustavasti etukäteen. Prosessin onnistumisen kannalta yhteistyötahojemme joustavuus ja sitoutuneisuus opinnäytetyömme valmistumiseen onkin ollut merkittävässä roolissa. Yhteistyötahoiltamme saatu huolella annettu palaute on ollut arvokas osa opinnäytetyön tuotosten ja teoriapohjan hiomista.

Toiminnallista opinnäytetyötä tehtäessä on hyvä kirjata joko sanallisesti tai kuvallisesti ylös prosessin etenemisestä. Tätä kutsutaan myös opinnäytetyöpäiväkirjaksi. Kirjaaminen on tärkeää, sillä raportointi toiminnallisesta tuotoksesta ja sen tekemisestä nojautuvat prosessin aikana tehtyihin muistiinpanoihin. Erityisesti opinnäytetyön idea, tavoitteet ja toteutustapa sekä niihin matkan varrella tulleet muutokset tulisi kirjata ylös. Kirjauksissa olisi hyvä pohtia myös prosessin aikana tehtyjä valintoja ja sitä, miten niihin on päädytty ja miksi. Nämä valinnat tulisi perustella kohderyhmän, tietoperustan ja

toimeksiantajan kautta. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 19-22.) Opinnäytetyöprosessin aikana olemmekin kirjanneet toimeksiantajamme kanssa käytyjen tapaamisten aikana sovitut asiat ylös paperille. Tämän lisäksi olemme kirjanneet pohdintojamme opinnäytetyömme kulusta ja suunnasta yhteiseen tiedostoon.

Opinnäytetyöprosessin aikana olemme pitäneet huolta siitä, että prosessin aikana tehtyjä ratkaisuja on pohdittu ja jokaiselle päätökselle löytyy syytä. Opinnäytetyöprosessiimme onkin liittynyt vahvasti jatkuva arviointi. Yhteiset päätöksentekoprosessit ja arviointi korostuivatkin erityisesti tuotoksia tehtäessä. Mietimme tarkkaan, että tekemämme ratkaisut tuottaisivat mahdollisimman selkeän ja ymmärrettävän lopputuloksen, johon toimeksiantajamme olisi tyytyväinen. Painotimme tuotoksissamme selkeyttä ja yksinkertaisuutta. Jokaisen tuotoksen kohdalla olemmekin käyneet läpi karsimisprosessin, jossa runsaasta yksityiskohtaisesta tiedosta olemme pyrkineet luomaan mahdollisimman riisutun ja yksinkertaisen lopputuloksen.

Saatu tietoa jäsennetään koko ajan kirjoittaessa. Sisäistäessä jo olemassa olevan kirjallisuuden ja aineiston vuoropuhelun kohdat aiheen kanssa tarkentuu myös käsitys siitä, mitä kyseisestä aiheesta haluaa sanoa. Tällöin on myös helpompi muodostaa järjestys, jossa asiat halutaan esittää. Tämä vaihe, jossa kirjoittaja luonnostelee ajatusprosessinsa mukaisen yleiskuvan aiheesta yhtenäiseksi tekstiksi, kutsutaan kirjallisen toteuttamisen vaiheeksi. (Hirsijärvi ym. 2009, 32.) Olemme käyneet läpi tätä prosessia jatkuvasti opinnäytetyötämme kirjoittaessa. Olemme pyrkineet löytämään yhteyksiä Naantalintekemän kehittämistyön ja jo olemassa olevan kirjallisuuden välillä. Olemme pyrkineet tuomaan myös näitä vuoropuhelun kohtia ilmi tekstissämme.

Kirjoitusprosessin aikana on tärkeää saada palautetta ulkopuolisilta lukijoilta. Kirjoittaja helposti sokaistuu omaan ilmaisuunsa, jolloin lukijoiden kommentit ja kysymykset auttavat herättämään pohdintaa tekstin hiomista varten. Tämä palautteen herättämä pohdinta voi auttaa myös huomaamaan yhteyksiä asioiden välillä. Tätä vaihetta kutsutaan tarkasteluvaiheeksi. (Hirsijärvi ym. 2009, 32.) Olemme saaneet rakentavaa ja arvokasta palautetta eri opinnäytetyön vaiheiden aikana niin toimeksiantajaltamme, opinnäytetyön ohjaajaltamme ja opponoinnin merkeissä opiskelutovereiltamme. Olemme hyödyntäneet saamaamme palautetta niin itse tuotoksien, kuin tekstimmekin muokkaamisessa ja hiomisessa.

6 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET

6.1 Opinnäytetyön tuotokset

Opinnäytetyön tuotoksena toteutimme kolme dokumenttia Naantalın varhaisen tuen tiimille. Toteutimme Naantalın varhaisen tuen tiimistä paperisen esitteen, jota on tarkoitus jakaa perheille ja tuoda tiimin toiminta tutuksi ja helposti lähestyttäväksi. Lisäksi teimme diaesityksen ammattilaisten käyttöön, jonka pohjalta he esittelevät varhaisen tuen tiimiä muille toimijoille tai perheille. Diaesitys on ensisijaisesti tehty ammattilaisille esitettäväksi, mutta tavoitteena oli helppo muokattavuus myös muihin tilanteisiin. Kolmantena tuotoksemmme oli palvelukartta, jonka tavoitteena on selkeyttää pikkulapsiperheille tarjottavan varhaisen tuen palveluita Naantalissa.

Esitteen (Kuva 2) käyttötarkoituksena on, että sitä jaetaan pikkulapsiperheille tarpeen mukaisesti. Esitteen tavoitteena on omalta osaltaan varmistaa, että perhe saisi avun mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Esitettä suunniteltaessa nostimme tärkeimmiksi seikoiksi kohderyhmän muistamisen, yksinkertaisuuden ja selkeyden. Esite oli suunnattu perheille, joten pyrimme toteuttamaan esitteen tekstit mahdollisimman ratkaisukeskeisessä muodossa, pitämään esitteen sisällön mahdollisimman lähestyttävänä ja konkreettisenä sekä pitämään esitteen vapaana ammattisanastosta ja ympäröivästä fraaseista. Lopullisessa perheille jaettavassa esitteessä esittelemme neuvolan ja varhaiskasvatuksen perhetyön sekä lapsiperheiden kotipalvelun. Valotamme yksinkertaisin, konkreettisin esimerkein, millaista tukea ja mihin tilanteisiin perheet voivat saada.

Esite luotiin valmiiseen pohjaan, jonka ulkomuotoa määrittivät Naantalın värit ja logo. Varhaisen tuen tiimin esitteelle meille oli valmis esitepohja, jossa esiteltiin Naantalın perhetyö ja lapsiperheiden kotipalvelu nykyisessä muodossaan. Meidän tehtävänämmme oli muokata esitepohja Naantalın varhaisen tuen tiimin toiminnan esittelylle soveltuvaksi.

Jätimme konsultaatiotiimin esittelyn kokonaan pois esitteestä, sillä ydintiimi tukeutuu moniammatilliseen konsultaatiotiimiin vain perheen luvalla tai nimettömästi. Neuvolan ja varhaiskasvatuksen perhetyö muokkaantui lopuksi saman otsikoinnin alle toimeksiantajien toiveesta, sillä molemmat perhetyön muodot perustuvat samanlaiseen työotteeseen, vaikka perheen hakeutuminen palvelun pariin tapahtuu eri ympäristöstä.

TUKEA ARKEEN PIKKULAPSIPERHEILLE

Yhteydenotot ja lisätietoja:

- Neuvolan perheohjaaja 044 733 00 29
- Varhaiskasvatuksen perheohjaaja 044 733 4564
- Lapsiperheiden kotipalvelu 044 737 96 09

www.naantali.fi

- Terveyspalvelut
- Neuvolapalvelut
- Tukea arkeen pikkulapsiperheille

Kuva 2. Esite Naantalin varhaisen tuen tiimille

Toisena tuotoksena teimme PowerPoint -esityksen (Kuva 3). Diaesityksen tarkoituksena on esitellä varhaisen tuen tiimin toimintaa ammattilaisille. Esitys on tehty yksinkertaiseen ja helposti muokattavaan muotoon, jolloin se voidaan helposti mukauttaa eri puhujille ja eri tilanteisiin sopivaksi. Diaesitykseen saimme Naantalin kaupungilta pohjan, joka sisälsi diaesitykseemme toimeksiantajamme toivoman ulkoasun. Tähän ulkoasuun kuuluu Naantalin kaupungin logo ja ennalta määriteltä värimaailma.

Diaesityksen sisällön luomiseen oman haasteensa toikin se, että sen tarkoituksena on toimia muokattavana pohjana työntekijöille, jotka tulevat esittelemään Naantalin varhaisen tuen tiimin toimintaa eri kuulijajoukoille. Koska kuulijajoukko ja esittäjä vaihtuvat, vaatii se sisällöllisesti mahdollisimman yksinkertaisen rungon, jonka pohjalta esittäjä voi muokata esityksensä vastaamaan tilannetta ja kuulijajoukkoa paremmin.

Diaesitykseen nostimme esille Naantalin varhaisen tuen tiimin ja sen toiminnan kannalta oleelliset tekijät. Esittelemme diaesityksessä varhaisen tuen tiimin toimijat, varhaisen tuen tiimin tarjoaman varhaisen tuen prosessin kulun sekä tiimin perustamisen taustalla vaikuttavat tavoitteet ja toimintaperiaatteet. Pyydettyä lisäsimme esitykseen myös vain esittäjän näkyvillä olevia kommentteja, joiden tarkoitus on ohjata ja antaa suuntaa tarkemmin sille, mitä asioita esittäjä voisi kyseisessä kohdassa nostaa esille.

Perheiden parhaaksi

Lapsiperheiden varhainen tuki Naantalissa

Naantali

Kuva 3. Diaesitys Naantalin varhaisen tuen tiimille

Kolmantena tuotoksena toteutimme palvelukartan (Kuva 4). Palvelukarttaa tehdessämme teimme ensin laajan palvelukartan, joka sisälsi suuren määrän tietoa eri toimi-joista Naantalissa. Päädyimme kuitenkin lopulta rajaamaan palvelukartan sisältöä melko voimakkaasti, sillä halusimme yksinkertaisen tuotoksen, joka kuvaisi selkeästi palvelut ja niiden sijainnin sosiaali- terveys- ja kasvatustalouden sektoreilla. Rajauksen apuna käytimme haastatteluja ja konsultoimme toimeksiantajaamme. Tähän ratkaisuun päädyimme, jotta palvelukartta ei paisuisi liian suureksi ja vaikealukaiseksi. Halusimme palvelukartan ulkonäön olevan mahdollisimman selkeä. Näin ollen vain oleellisimman informaation sisältävä, helppolukuinen ulkomuoto, oli meille lopullisen tuotoksen tärkeimpiä elementtejä.

Palvelukartta suunnattiin lasten ja perheiden kanssa työskentelevien ammattilaisten käyttöön selkeyttämään Naantalissa tarjottavia pikkulapsiperheiden varhaisen tuen palveluita. Koska kohderyhmänä oli ammattilaiset, koimme voivamme jättää palvelukartasta

pois palveluiden sisällön esittelyn. Käytimme visuaalisia keinoja kuten värejä, nuolia ja etäisyyksiä kuvastamaan palveluiden keskinäisiä suhteita. Neuvola ja sen alaiset palvelut merkitsimme oranssilla värillä, varhaiskasvatuksen ja sen alaiset palvelut vihreällä sekä lapsiperheiden sosiaalityön ja sen alaiset palvelut sinisellä. Lapsiperheiden psykologit merkitsimme keltaisella värillä varhaiskasvatuksen ja lapsiperheiden sosiaalityön läheisyyteen. Muita kuin kunnallisia palveluita tarjoavia tahoja merkitsimme punaisella, hieman erilleen muista palveluista.

Kuva 4. Palvelukartta

Kaikkien tuotostemme kohdalla olemme pyytäneet kommentteja toimeksiantajaltamme varmistaaksemme, että ne palvelevat heidän tarpeitaan mahdollisimman hyvin. Näin saimme varmistettua, että tuotoksemme tuovat esille oleellisen asian helposti ymmärrettävässä muodossa, kuitenkin jättämättä mitään tärkeää informaatiota ulkopuolelle.

6.2 Tuotosten arviointi

Tuotoksissamme keskiössä on ollut sopivuus kohderyhmälle. Tavoitteenamme oli tehdä jokaisesta tuotoksesta selkeä ja helppolukuinen niin, että lukijan on helppo sisäistää teksti ilman väärinymmärryksiä. Olemme saaneet toimeksiantajaltamme palautetta tuotoksistamme ja muokanneet niitä tarpeen mukaisesti.

Varhaisen tuen tiimin esitteelle oli olemassa valmis ulkoasu, jonka pohjalle loimme esitteen sisällön. Sisällöllisesti saimme toteutettua asiakaslähtöisen ja helppolukuisen tekstin. Esitteessä painotimme työskentelyn perhelähtöisyyttä; Työskentely tapahtuu yhteistyössä perheen kanssa, heidän toiveidensa ja tarpeidensa pohjalta. Koemme onnistuneemme esitteen sisällön tuottamisessa hyvin ja saimme tekstistä selkolukuista ja kohderyhmälle sopivaa.

Tuotoksista diaesitys tuotti eniten haasteita, sillä esitystä piti pohtia monesta eri näkökulmasta. Esityksessä tuli huomioida helppo muokattavuus ja hyödynnettävyys eri tilanteisiin ja eri puhujille. Haasteena oli siis luoda diaesitys ilman tietoa siitä, kuka toimintaa esittelee, kenelle toimintaa esitellään ja missä kontekstissa. Lähdimme kuitenkin liikkeelle siitä ajatuksesta, että ensisijaisesti diaesitys on suunnattu ammattilaisilta ammattilaisille esitettäväksi.

Koemme onnistuneemme diaesityksen teossa hyvin ja mielestämme lopputulos on selkeä ja sopivan yksinkertainen. Mielestämme diaesityksen tarkoituksena ei ole viedä huomiota kokonaan pois puhujasta, vaan toimia puhujan tukena. Yksinkertainen esitys jättää kuitenkin paljon esittäjän varaan ja edellyttää käyttäjältään taitavaa, aiheeseen perehtynyttä otetta.

Olemme itse tyytyväisiä diaesityksen yksinkertaiseen ja selkeään ulkoasuun. Koemme, että diaesitys palvelee tarkoitustaan ja se on helppo esittää sellaisenaan. Koemme myös, että olemme huomioineet esityksen teossa muokattavuuden. Esitystä onkin helppo muokata jälkikäteen joko poistamalla tai lisäämällä asioita tarpeen mukaan. Toimeksiantajan pyynnöstä lisäsimme dioihin joitakin kommentteja siitä, miten olimme ajatelleet esityksen etenevän ja mitä olisi hyvä tuoda esille missäkin kohdassa.

Palvelukartasta teimme tiivistetyn ja selkeän niin, että nostimme siihen pikkulapsiperheiden varhaisen tuen kannalta tärkeimmät toimijat. Palvelukartta on suunnattu pienten lasten ja heidän perheidensä kanssa työskentelevien ammattilaisten käyttöön. Emme

avanneet eri toimijoiden tehtäviä tai toimenkuvia tarkemmin, vaan halusimme selkiyttää palvelujen olemassaoloa sekä eri palvelujen sijainteja ja suhteita sosiaali-, terveys- ja kasvatustalouden työkentällä. Halusimme kuitenkin palvelukartassa nostaa esille lasten ja perheiden kanssa työskentelevien ammattilaisten velvollisuuden huolen herätessä. Mielestämme palvelukartta vastaa tarkoitustaan ja sen avulla ammattilaiset pystyvät selkeyttämään yhteistyötahojaan, olemassa olevia palveluita ja niiden välisiä suhteita. Koemme, että liian paljon selittävää asiatekstiä sisältävä palvelukartta olisi ollut liian vaikeaselkoinen eikä olisi näin ollen selkiyttänyt, vaan pikemminkin monimutkaistanut palveluita. Toisaalta koimme, että liian mittavaksi paisunut palvelukartta olisi myös vienyt opinnäytetyömme liian kauas alkuperäisestä aiheesta ja toimeksiannosta, joka kohdentui Naantalin varhaisen tuen tiimiin ympärille.

Olemme tuotoksia tehdessämme pohtineet tuotosten sisältöä ja ulkomuotoa perusteellisesti. Jokaisen tekemämme ratkaisun takana on siis perusteltu syy. Koemme, että juurikin päätöksellämme rajata esiteltävää informaatiota palvelukartan kohdalla ja näin yksinkertaistaa sen ulkomuotoa oli vaikutusta sen ymmärrettävyyteen. Olemme tyytyväisiä kykyymme rajata ja yksinkertaistaa kaikkia tuotoksiamme. Vaikka jokaisen tuotoksen kohdalla prosessin alkuvaiheessa tuotoksemme olivat huomattavasti monisanaisemmissa muodoissa, rajasimme ne tietoisilla päätöksillä yksinkertaisemmiksi. Koemme, että tällaisenaan tuotoksemme palvelevat kohderyhmiään. Toimeksiantajamme ovat hyväksyneet tuotoksemme.

7 POHDINTA

7.1 Eettisyys ja luotettavuus

Etiikalla viitataan yleensä elämää sääteleviin tottumuksiin, rajoituksiin ja tapoihin erityisesti ihmisten välisessä kanssakäymisessä. Eettiseen pohdintaan sisältyy mietintää oikeasta ja väärästä sekä suhtautumisesta siihen, mitä voi ja mitä ei voi tehdä ja miksi. Juuri omien ja yhteisön arvojen pohdinta on eettisen ajattelun taustalla. Tutkimusetiikassa näkökulma rajautuu tieteen sisäisiin asioihin. Näihin asioihin lukeutuvat eettiset periaatteet, joita tutkimusta tehdessä tulisi noudattaa. Tutkimusetiikka ohjaakin niitä arvoja ja velvoitteita, joihin tutkimusta tehtäessä tulisi sitoutua. (Kuula 2006, 21 & 23-24.)

Jo aiheen valintaan liittyy eettisiä ratkaisuja ja pohdintaa siitä, miksi aihe valitaan, kenelle työtä tehdään ja kuinka merkittävä aihe on (Hirsijärvi ym. 2009, 25). Aihe voi valikoitua ulkoisen tarpeen tai kannustuksen mukaan. Kuitenkin esille tuotavan tiedon tulisi olla objektiivista. (Haaparanta & Niiniluoto 2017, 154-155.) Opinnäytetyömme aihe tuli toimeksiantajaltamme, eli opinnäytetyön tarve oli toimeksiantajalähtöinen. Tämä tarkoittaa, että prosessin aikana olemme pyrkineet vastaamaan toimeksiantajamme toivomuksiin, jotta tekemämme työ palvelee heitä mahdollisimman hyvin. Samalla olemme pyrkineet perustelevaan tekemämme ratkaisut niin, että niiden taustalla vaikuttaneet syyt nousevat esille.

Tiedonhankinnassa ja julkistamisessa on omat tutkimuseettiset periaatteensa, jotka ovat yleisesti hyväksytyjä. Nämä periaatteet tulisi tuntea ja toimia niiden mukaan. Eettisen ja luotettavan lopputuloksen saavuttamiseksi tulee prosessin aikana noudattaa hyviä tieteellisiä käytäntöjä. Opetusministeriön mukaan näihin käytäntöihin kuuluu yleinen huolellisuus ja tarkkuus niin tutkimuksen aikana, kuin tulosten tallentamisessa, esittämisessä ja tulosten arvioinnissa. Missään tutkimuksen teon vaiheessa ei saisi esiintyä epärehellisyyttä. Ihmistieteissä lähtökohtana tulee olla ihmisarvon kunnioittaminen. (Hirsijärvi ym. 2009, 23-25.) Olemme pyrkineet noudattamaan tutkimuseettisiä periaatteita ja tieteellisiä käytäntöjä.

Tiedonhankinnassa ihmisten itsemääräämisoikeutta kunnioitetaan niin, että heidän ei tarvitse osallistua, vaan heille annetaan mahdollisuus kieltäytyä. Suostumuksen antaminen tulee olla vapaaehtoista. (Hirsijärvi ym. 2009, 25-26.) Tämä on toteutunut esimerkiksi opinnäytetyöprosessin haastatteluvaiheessa. Haastatteluihin osallistuminen on

ollut vapaaehtoista ja haastateltavia on informoitu, mihin käyttöön heiltä saadut tiedot tulevat. Haastattelujen alkaessa nauhoittamiseen kysyttiin lupa ja haastateltaville kerrottiin, että kahden paikalla olevan haastateltavan lisäksi haastattelut kuuntelee opinnäytetyön kolmas osapuoli, joka ei tilanteessa ollut paikalla.

Näiden tutkimuseettisten käytäntöjen lisäksi tulee olla tarkkana myös siinä, mitä laissa sanotaan ihmisiltä kerättyjen tietojen säilyttämisestä. Tämä edellyttää tietosuojan perehtymistä. Henkilötietolakia tulee noudattaa siinä, miten henkilötietoja käsitellään tutkimuksen eri vaiheissa. Jos ei aineistoa kerätessään ja säilyttäessään ole tietoinen siitä, miten niitä tulisi käsitellä, on vaarana huolimattoman ja kontrolloimattoman käsittelyn tuloksena asiattomien pääsy tunnisteellisiin tietoihin. (Kuula 2006, 12-13.) Tämä tietosuojaan liittyvä asia nousi pohdittavaksemme haastatteluja käsitellessä ja säilyttäessä. Haastattelut oli talletettu muistitikulle, josta poistimme ne opinnäytetyö prosessin lopussa.

Eettisyyteen sisältyy myös velvollisuus tieteellisten menetelmien hyödyntämisestä (Haaparanta & Niiniluoto 2017, 154). Opinnäytetyön luotettavuus perustuu tieteellisten menetelmien käyttämiseen tiedonkeruussa ja analysoinnissa. Menetelmä voidaan katsoa tieteelliseksi, jos se on yleisesti käytetty. Luotettavuuden takaamiseksi on tarkka raportointi siitä, mitä on tehty ja miten. Tämä ei kuitenkaan yksinään riitä, vaan menetelmiä tulee olla käytetty oikein. Käytettävät menetelmät tulisi valita perusteellisesti ja tuoda ilmi valintaa ohjanneet perustelut. Valinnoissa tulisi olla objektiivinen niin, etteivät omat mielipiteet, oletukset ja luulot vaikuta lopputulokseen. (Kananen 2010, 144.) Olemme prosessin aikana pohtineet yhdessä perusteellisesti sitä, mitkä menetelmät palvelisivat meitä parhaiten prosessimme eri vaiheissa. Jo prosessin alussa tutustuimme erilaisiin menetelmiin, jotka voisivat olla hyödyllisiä niin tiedonkeruussa, kuin toiminnallisen opinnäytetyön eri vaiheissa. Yksi valitsemistamme menetelmistä oli teemahaastattelut tiedonkeruulliseen tarkoitukseen. Päätimme nauhoittaa haastattelut, jotta voimme varmistua siitä, ettei tieto ole vain muistimme ja paikalla tehtyjen nopeiden muistiinpanojen varassa. Käsitelimme nauhoitetut haastattelut sisällönanalyysilla. Koimme sen olevan otollisin menetelmä, koska tarvitsimme tiedon jäsennettynä itsellemme. Emme kuitenkaan nähneet tarpeellisena avata analyysin tuloksia yksityiskohtaisesti, koska sen tulokset eivät suoranaisesti näy tuotoksissa.

Argumentoinnin tulisi noudattaa myös tieteellistä päättelyä. Omilla valinnoillaan on mahdollisuus rajoittaa tutkimustyötä. (Haaparanta & Niiniluoto 2017, 154-155.) Raportoinnin tulisi olla perusteellista. Käytetyt menetelmät tulee avata raportoinnissa huolellisesti. Havaintoja ei saa muokata niin, että tulos vääristyy. Ilmenneet puutteet tulisi myös tuoda

julki. Tuloksia tulee tarkastella kriittisesti. (Hirsijärvi ym. 2009, 25-26.) Raportoinnissa olemme tuoneet näkyväksi prosessimme eri vaiheet. Olemme myös pyrkineet tuomaan ilmi mahdollisia puutteita ja pohtineet niiden vaikutusta työmme luotettavuuteen. Yksi tällainen seikka oli, että opinnäytetyömme aiheen keskiössä ollut Naantalın varhaisen tuon tiimi ei ollut vielä toiminnassa opinnäytetyöprosessimme aikana. Tästä syystä esimerkiksi haastattelujemme vastaukset perustuvat tulevaisuudensuunnitelmiin ja tällä hetkellä voimassa oleviin ajatuksiin. Olemme pyrkineet toimimaan aina viimeisimmän saamamme tiedon mukaan toteuttaen opinnäytetyön sillä ajatuksella, että tällä hetkellä voimassa oleva tieto on lopullinen. On kuitenkin mahdollista, että tiimin toimintaan tulee vielä muutoksia. Kaikissa tuotoksissamme onkin huomioitu mahdollisuus jälkikäteen tapahtuvaan muokkaukseen toimeksiantajaa varten. Tämä mahdollistaa toimeksiantajallemme sen, että asioiden muuttuessa dokumenttien päivittäminen onnistuu.

Plagiointi eli luvaton lainaaminen, jossa toisen tekstiä esitetään omana, tulee välttää. Lainaus onkin merkittävä asianmukaisilla lähdemerkinnöillä. (Hirsijärvi ym. 2009, 26.) Olemme merkinneet lähdemerkinnät oppilaitoksemme ohjeiden mukaisesti. Olemme pyrkineet välttämään toissijaisia lähteitä tässä kuitenkin täysin onnistumatta. Toissijaisten lähteiden kohdalla olemme pyrkineet löytämään tiedon alkuperäisen lähteen ja tarkistamaan, että olemme ymmärtäneet ne oikein alkuperäisen lähteen kontekstista. Kaikissa toissijaisissa lähteissä emme pystyneet saamaan käsiimme alkuperäisiä lähdemateriaaleja. Arvotimme kuitenkin näiden toissijaisia lähteitä sisältävien teorioiden sisällöt ja sanomat työmme kannalta merkityksellisiksi ja päädyimme tästä syytä säilyttämään muutaman toissijaisen lähdeviitteen teoriapohjassamme.

7.2 Ammatillinen kasvu ja tulevaisuus

Kolmen ihmisen aikataulujen yhdistäminen, tapaamisten sopiminen ja yhteistyön onnistuminen ei ole itsestäänselvyys. Siinä missä kolmen opiskelijan yhdistäminen yhtä opinnäytetyötä varten tuo omalta osaltaan lisävoimaa itse opinnäytetyön eteen, tuo se työskentelyyn myös haasteita. Kun opinnäytetyössä perinteisempi parityöskentely muuttuu tiimityöskentelyksi, lisääntyy yhteisen sopimisen ja mielipiteiden määrä. Joustavuuden ja viestinnän merkitys lisääntyy, kun tekijöitä on enemmän. Yhteistyömme on ollut mutkatonta, sillä olemme onnistuneet luomaan välillemme joustavan, luotettavan ja avoimen ilmapiirin, jonka myötä jokainen uskaltaa rohkeasti kertoa omat näkemyksensä eri aiheista. Olemme uskaltaneet rohkeasti olla eri mieltä ja löytäneet hyviä kompromisseja.

Turvallisessa ja joustavassa vuorovaikutusilmapiirissä on uskaltanut myös avoimesti myöntää olleensa väärässä ja sanoittaa omia heikkouksiaan. Koemmekin saaneemme paljon käytännön kokemusta tiimityöskentelystä ja sen hyödyistä sekä löytäneet itseltämme entistä joustavampia puolia ja oppineet arvostamaan entisestään jokaisen yksilöllistä osaamista. Uskomme, että tulevina varhaiskasvattajina opinnäytetyön prosessi on omalta osaltaan edesauttanut ammatillista kasvuamme tiimityöskentelytaitojen osalta.

Opinnäytetyön tekeminen kolmestaan on luonut hienoja mahdollisuuksia luovuudelle ja erilaisille näkemyksille. Omien ideoiden ja ajatusten esille tuominen on tuonut valtavasti mahdollisuuksia ja tuntunut palkitsevalta. Tiimimäisemmässä työskentelyssä esille tuodut ideat käyvät läpi monisyisemmän prosessin, kuin yksin tai kahdestaan asioita punta-roitaessa. Jokaiseen esille tuotuun ajatukseen on pystytty tuomaan useampi näkökulma. Omalta osaltaan tämä on ollut myös haaste ja työskentelyä hidastavaa. Asioita monesta näkökulmasta tarkasteltaessa riskinä on prosessin aikana useita kertoja ollut työskentelyn jumiutumisen, välillä pieniinkin asioihin. Toisaalta ammatillista kasvua on tuottanut myös se, kun jokainen meistä on jossain opinnäytetyöprosessin vaiheessa ollut se opinnäytetyötä eteenpäin laittava voima, joka on kehottanut päättämään ja siirtymään eteenpäin.

Jokainen meistä on saanut opinnäytetyöprosessin aikana tuoda esille oman osaamisalueensa. Samalla jokaisella meistä on ollut mahdollisuus uuden oppimiseen ja kokeilemiseen. Olemme voineet luottaa toisiimme ja jakamaan vastuuta, toimien jokainen vastuullisina tiimin jäseninä. Olemme pystyneet itsearvioinnin lisäksi arvioimaan toisiamme työskentelyä eri opinnäytetyön vaiheissa, joka on opettanut meille jokaiselle jotain itseltämme. Olemme löytäneet uudenlaista osaamista niin itsestämme, kuin toisistamme. Tämän lisäksi jokainen on saanut mahdollisuuden itsensä kehittämiseksi jokaisessa opinnäytetyön vaiheessa.

Opinnäytetyöprosessin aikana olemme pohtineet, että työskentelyllemme on ollut etuna se, että emme ole juurikaan tunteneet toisiamme työskentelyn alkuvaiheessa. Tämän kautta olemme saaneet harjoitella projektiluontoista työskentelyä aloittaen tilanteesta, jossa emme vielä tunteneet toisiamme tai toistemme vahvuuksia. Näin ollen prosessin edetessä olemme käyneet läpi uusille ryhmille tyypillisiä kehitysvaiheita. Koemme, että työskentely entuudestaan tuntemattomien henkilöiden kanssa on ollut ammatillisesti opettavaisempaa, sillä se on muistuttanut enemmän työelämässä tapahtuvaa tiimiytymistä ja työskentely on ollut vahvasti päämäärä vetoista. Esimerkiksi palautteen

antaminen ja vastaanottaminen on ammattimaisempaa tilanteessa, jossa työskentelyn ulkopuolinen ystävyys ja historia eivät väritä työskentelyä.

Opinnäytetyömme keskiössä on lapsiperheiden varhainen tukeminen. Naantalin pikkulapsiperheiden kehittämistyön yhtenä tarkoituksena on hyödyntää varhaiskasvatuksen merkitystä varhaisen tuen tunnistajana ja varhaisen tuen työkenttänä. Olemmekin nostaneet opinnäytetyössämme esille varhaiskasvatuksen roolin varhaisen tuen tunnistamisessa ja tuen toteutumisessa. Tulevina varhaiskasvattajina koemme tärkeänä sen, että ymmärrämme varhaisen tuen ja sen tarpeen tunnistamisen merkityksen. Opinnäytetyön prosessi on kehittänyt taitojamme varhaisen tuen tunnistajina ja avannut silmiämme entisestään niille monille mahdollisuuksille, joita varhaiskasvatus tarjoaisi varhaisen tuen näkökulmasta.

Opintojemme aikana lainsäädännön ohjaavuus ja velvoittavuus on toistuvasti esille noussut teema. Tulevina varhaiskasvattajina olemme opintojemme aikana käyneet läpi erityisesti varhaiskasvatuslakia ja sen velvoittavuutta varhaiskasvattajan työssä. Opinnäytetyöprosessin aikana olemme onnistuneet syventämään lainsäädännöllistä osaamistamme. Moniammatillinen opinnäytetyömme onkin sisältänyt laajalti osaamisen syventämistä esimerkiksi sosiaalipalvelulain ja lastensuojelulain osalta myös sellaisista näkökulmista, joista emme ole aiemmin asioita tarkastelleet. Lisäksi tietämyksemme palvelujärjestelmästä ja sen toiminnasta on syventynyt myös käytännön tasolla.

Opinnäytetyömme aikana olemme saaneet laajan käsityksen erilaisista yhteistyömuodoista. Tulevina varhaiskasvattajina tämä on ollut meille läpileikkaus siihen, minkä tyyppistä yhteistyötä eri toimijoiden ja ammattilaisten välillä voi olla. Opinnäytetyöprosessin aikana saatu tietotaito tuleekin uskoaksemme edistämään omaa verkostotyöskentelyämme ja moniammatillisen työskentelyn osaamista. Olemme oppineet tunnistamaan erilaisen yhteistyön muotoja ja eri ammattilaisten rooleja. Tämän myötä meillä on tietotaitoa ohjata perhe eri palveluiden pariin, kun oma ammattitaito ei enää riitä, tai perhe tarvitsee lisää tukea. Lisäksi koemme oppineemme moniammatillisen työskentelyn kannalta monia tärkeitä taitoja. Olemme oppineet, että moniammatillisen yhteistyön toteutumisessa aito haaste on, kun roolit ja työnkuvat eri ammattilaisten välillä eivät ole selkeät. Opinnäytetyöstämme olemmekin oppineet monia keinoja purkaa moniammatillisen yhteistyön esteitä. Koemme opinnäytetyöprosessin lisänneen valmiuksiamme työhömmä tulevina varhaiskasvattajina, erityisesti varhaisen tuen, perheen tukemisen ja moniammatillisen työskentelyn näkökulmista.

LÄHTEET

- Armanto, A. & Koistinen, P. (toim.) 2007. Neuvolatyön käsikirja. Helsinki: Tammi.
- Eriksson, E. & Arnkil, T. 2012. Huoli puheeksi: Opas varhaisista dialogeista. Tampere: Stakes.
- Haaparanta, L. & Niiniluoto, I. 2017. Johdatus tieteelliseen ajatteluun. Tallinna: Gaudeamus Oy
- Halme, N.; Laaksonen, C. & Perälä, M. 2010. Yhteistyöinterventioiden vaikuttavuus lapsiperhepalveluissa — Järjestelmällinen katsaus. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Heikkilä, M. & Luumi, P. 2003. Rakasta lasta – Suojele lapsuutta. Helsinki: LK-kirjat.
- Heinämäki, L. 2005. Varhaista tukea lapselle — Työvälineenä kehittämisvalikko. Helsinki: Stakes.
- Hermanson, E. 2007. Lapsiperheen oma kirja. Terveys syntymästä kouluikään. Helsinki: Gummerus.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu — Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus
- Hirsjärvi, S.; Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Hämeenlinna: Tammi
- Huhtanen, K. 2004. Varhainen puuttuminen: Erityisen tuen tarpeen kohtaaminen päivähoidossa. Helsinki: Finn Lectura.
- Johansson, M. & Berg, L. 2011. Opastava yhteistyö perheiden kanssa. Espoo: Profami Oy
- Järvinen, R.; Lankinen, A.; Taajamo, T.; Veistilä, M. & Virolainen, A. 2012. Perheen parhaaksi — Perhetyön arkea. Porvoo: Bookwell Oy.
- Kaikkonen R., Mäki P., Hakulinen-Viitanen T., Markkula J., Wikström K., Ovaskainen M-L., Virtanen S. ja Laatikainen T. (toim.). Lasten ja lapsiperheiden terveys- ja hyvinvointierot. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Raportti 16/2012.
- Kaikkonen, R.; Mäki, P.; Hakulinen-Viitanen, P.; Markkula, J.; Wikström, K.; Ovaskainen, M.; Virtanen, S. & Laatikainen, T. (toim.) 2010. Lasten ja lapsiperheiden terveys ja hyvinvointierot. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 30.7.2019. <https://thl.fi/documents/10531/95751/Raportti%202012%2016.pdf>
- Kalland, M. 2014. Vanhemman mentalisaatiokyky. Julkaisussa: Mentalisaatio perheiden kohtaamisessa. Tampere: Mannerheimin Lastensuojeluliitto.
- Kananen, J. 2010. Opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kansallinen äitiyshuollon asiantuntijaryhmä. (kirj.) Klementti, R.(toim.); & Hakulinen-Viitanen, T. (toim.) 2013. Äitiysneuvolaopas. Suosituksia äitiysneuvolatoimintaan. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 7.11.2019 https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/110521/THL_OPA2013_029_verkko.pdf
- Karvonen, S. & Salmi, M. (toim.) 2016. Lapsiköyhyys Suomessa 2010-luvulla. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 7.11.2019. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131589/URN_ISBN_978-952-302-742-8.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Kauppi, A. & Takalo, A. 2014. Mentalisaation psykoanalyttiset juuret. Julkaisussa: Mentalisaatio perheiden kohtaamisessa. Tampere: Mannerheimin Lastensuojeluliitto.

- Keskinen, S. & Virjonen, H. (toim.) 2004. Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoitossa. Helsinki: Tammi.
- Kestilä, L. & Karvonen, S. (toim.) 2019. Suomalaisten hyvinvointi 2018. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Koivunen, P. 2013. Hyvä päivähoito --- Työkaluja sujuvaan arkeen. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kontula, O. 2018. 2020-luvun perhepolitiikkaa. Helsinki: Väestöliitto.
- Kuntalaki 410/2015. Annettu Helsingissä 10.4.2019. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150410#Pidp447611136>
- Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka — Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.
- Käärinen, A.; Hämäläinen, J. & Pölkki, P. 2009. Ero, Vanhemmuus ja tukeminen. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.
- Lammi-Taskula, J. & Karvonen, S. (toim.) 2014. Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Lastensuojelulaki 13.4.2007/417. Annettu Helsingissä 13.4.2007. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L1P3a>
- Marjanen, P.; Marttila, M. & Varsa, M. (toim.) 2013. Pienten piirissä. Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Jyväskylä: PS-kustannus
- Myllärniemi, A. 2007. Lastensuojelun avohuollonperhetyö ammattikäytäntönä – jäsenyyksiä perhetyöstä toimintatutkimuksen valossa. Soccan ja Heikki Waris -instituutin julkaisusarja. Viitattu 11.8.2019. http://www.socca.fi/julkaisut/julkaisusarja/lastensuojelun_avohuollon_perhetyo_ammattikaytantona_-_jasennyksia_perhetyosta_toimintatutkimuksen_valossa.381.shtml
- Mönkkönen, K.; Kekoni, T. & Pehkonen, A. (toim.) 2019. Moniammatillinen yhteistyö –Vaikuttava vuorovaikutus sosiaali- ja terveysalalla. Tallinna: Gaudeamus
- Naantali hyvinvointikertomus 2013-2016 ja – suunnitelma 2017-2021. Viitattu 26.3.2019. http://www.naantali.fi/perhe_ ja_sosiaali/fi_FI/hyvinvointisuunnitelma/
- Naantali -laaja hyvinvointikertomus 2017-2020. Viitattu 18.10.2019 <http://aleksis.naantali.fi/poytakirjat/kokous/20182942-1-1.PDF>
- Naantalin kaupungin www-sivut 2019. Tukea vanhemmuuteen. Viitattu 8.9.2019. <https://www.naantali.fi/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/perhe-ja-sosiaalipalvelut/tukea-vanhemmuuteen>
- Naantalin kaupungin www-sivut 2019. Kartta. Viitattu 18.10.2019. <http://kartta.naantali.fi/kartta-palvelu/>
- Naantalin lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2014-2018. Viitattu 26.3.2019. http://www.naantali.fi/perhe_ ja_sosiaali/fi_FI/hyvinvointisuunnitelma/
- Näkki, P. & Sayed, T. (toim.) 2015. Asiakastyön menetelmiä sosiaalialalla. Keuruu: Edita
- Opetushallitus 2019. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Viitattu 06.08.2019. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf
- Paavola, A.; Honkavaara, P.; Muuronen, K.; Mäkinen, P.; Tolonen, M. & Varsa, M. 2017. Ehkäisevän lastensuojelun kirjava todellisuus. Viitattu 8.8.2019. https://www.talentia.fi/wp-content/uploads/2017/03/Ehkaisevan_lastensuojelun_kirjava_todellisuus.pdf

Rönkkä, A. & Kinnunen, U. (toim.) 2002. Perhe ja vanhemmuus, Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. Jyväskylä: PS kustannus.

Salminen, A. 2011. Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyypeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasan yliopiston julkaisuja. Opetusjulkaisuja 62 Julkisjohtaminen 4. Viitattu 14.4.2019 http://www.uva.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-349-3.pdf

Sarja, A. 2011. Jaettu asiantuntijuus vuorovaikutustyössä. Teoksessa Koivisto, K.; Latvala, E. Vanhanen-Nuuttinen L. & Vuokkila-Oikonen, P. (toim.) Tutkimuskohteina hoitaminen ja hoitamaan oppiminen. Professori Sirpa Janhosen juhlakirja. ePooki. Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut 1. Viitattu 24.5.2019. <http://urn.fi/urn:isbn:978-951-597-070-1>

Seppänen, P.; Tapio N.; Toivanen, R. & Vilen, M. (toim.) 2010. Kohtaamisia lapsiperheissä — Menetelmiä perhetyöhön. Helsinki: Kirjapaja

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. Annettu Helsingissä 30.12.2014. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301#Pidp447406736>

Taumala, T. 2014. Mäntyharjun kunnan varhaisen tuen ja perhepalveluiden käsikirja – Kohti yhteisiä hyviä käytäntöjä. Mäntyharjun kunta: Terveis-hanke.

Terveystuettolaki 30.12.2010/1326. Annettu Helsingissä 30.12.2010. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101326#L2P15>

Tilastokeskus 2019. Kotitalouden elinvaihe ja pienituloisuus. Viitattu 29.7.2019 https://www.stat.fi/til/tjt/2017/01/tjt_2017_01_2019-03-01_kat_004_fi.html

Tilastokeskus 2019. Sosioekonominen asema. Viitattu 11.8.2019. https://www.tilastokeskus.fi/meta/kas/sosioekon_asema.html#tab2

Tilastokeskus. Lapsiperhe. Viitattu 30.7.2019. <https://www.stat.fi/meta/kas/lapsiperhe.html>

Vaarama, M.; Moisio, P. & Karvonen, S. (toim.) 2010. Suomalaisten hyvinvointi 2010. Terveystuettolaitos.

Varhaiskasvatustuettolaki 540/2018. Annettu Helsingissä 13.7.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

Vilka, H. 2015. Tutki ja kehitä. Jyväskylä: PS-kustannus.

Väestöliiton perhepoliittinen ohjelma. 2007. Perhe kannattaa. Helsinki: Väestöliitto. Viitattu 8.9.2019. https://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/659ae608be762e4c31e6c13158953b15/1573921627/application/pdf/263809/PP-ohjelma_nettiversio.pdf

Liite 1. Esite varhaisen tuen tiimistä

TUKEA ARKEEN PIKKULAPSIPERHEILLE

Yhteydenotot ja lisätietoja:

- Neuvolan perheohjaaja 044 733 00 29
- Varhaiskasvatuksen perheohjaaja 044 733 4564
- Lapsiperheiden kotipalvelu 044 737 96 09

www.naantali.fi

- ➔ Terveyspalvelut
- ➔ Neuvolapalvelut
- ➔ Tukea arkeen pikkulapsiperheille

Kaikille perheille voi tulla vastaan elämäntilanteita, joissa omat voimavarat eivät tunnu riittävän. Lapsiperheiden varhainen tuki on tarkoitettu perheille, joissa on alle kouluikäinen lapsi ja jotka tarvitsevat tukea erilaisissa arjen tilanteissa.

Tavoitteena on tarjota tukea varhaisessa vaiheessa, perheen yksilölliset tarpeet huomioiden. Työskentely toteutetaan perheen kanssa yhteistyössä heidän jokapäiväisissä toimintaympäristöissään; neuvolassa, päiväkodissa tai perheen kotona.

Yhteydenoton jälkeen arvioidaan yhdessä perheen kanssa, millainen työskentely olisi avuksi juuri heille.

Neuvolan ja varhaiskasvatuksen perhetyö

- Tavoitteena on perheen omien voimavarojen vahvistaminen ja vanhemmuuden tukeminen neuvonnan ja yhdessä tekemisen keinoin
- Perhetyö voi olla tukena esimerkiksi, jos
 - oma vanhemmuus tai jaksaminen mietityttää
 - tarvitset tukea tai ohjausta lapsen hoitoon ja kasvatukseen liittyvissä asioissa, kuten imetyksessä tai kateissa olevan vuorokausirytmän löytämisessä
 - tarvitset tukea rajojen asettamisessa ja arjen hallinnassa, kuten pukeutumis- ja ruokailutilanteissa
 - koet perheen tukiverkoston olevan vähäinen
 - pari- tai perhesuhteissa on pulmia
 - jokin yllättävä tilanne kohtaa perhettä
- Perhetyö on lyhytkestoista ja maksutonta, neuvolatyötä tai varhaiskasvatusta täydentävää palvelua

Lapsiperheiden kotipalvelu

- Lapsiperheiden kotipalvelu on tilapäistä, perheiden kotona tapahtuvaa tukea arjen haasteiden helpottamiseksi
- Palvelu on lastenhoitoapua sekä arkiaskareissa auttamista
- Kotipalvelua voidaan antaa, kun perheessä on akuutti, tilapäinen tai muuten konkreettinen tuen tarve, esimerkiksi
 - raskauteen tai lastenhoitoon liittyvä avun tarve
 - vanhemman sairaus tai tapaturma
 - vanhemman uupumus tai masennus
 - monilapsisen tai monikkoperheen avun tarve
- Lapsiperheiden kotipalvelu on maksullista, mutta kotipalvelun tarve arvioidaan maksuttomalla kartoituskäynnillä

Lapsiperheiden kotipalvelun maksut:

Käynnin pituus	Maksun suuruus
0-2 h	12 €
2-4 h	18 €
4-6 h	22 €
yli 6 h	27 €

- Jos kotikäyntejä on enemmän kuin 5/kk peritään tulosidonnainen kuukausimaksu säännöllisen kotihoidon maksutaulukon mukaisesti

1 Osan vaihto (seuraava sivu)

Liite 2. Diaesitys varhaisen tuen tiimistä

Perheiden parhaaksi

Lapsiperheiden varhainen tuki Naantalissa

Naantali

Varhaisen tuen tiimi

Varhaiskasvatuksen
perheohjaaja

Neuvolan
perheohjaaja

Lapsiperheiden
kotipalvelutyöntekijä

Naantali

Lapsiperheiden varhainen tuki keskiöön

- Työtä siellä, missä perheet ovat
- Perheille, joissa alle kouluikäisiä lapsia
- Tavoitteena perheen omien voimavarojen vahvistaminen
- Palvelut entistä lähemmäs perheiden arkea
- Mutkattomuus, oikea-aikaisuus ja perhelähtöisyys
- Työskentely on luottamuksellista

Varhaisen tuen prosessi

Moniammatillisuus varhaisen tuen tiimissä

- Laaja-alaista yhteistyötä neuvolan, varhaiskasvatuksen ja lapsiperheiden sosiaalityön kesken
- Saumaton yhteistyö eri toimijoiden välillä mahdollistaa jaetun asiantuntijuuden
- Jokainen tuo oman osaamisensa ja ammattitaitonsa tiimiin

Moniammatillisuus varhaisen tuen tiimissä

- Laaja-alaista yhteistyötä neuvolan, varhaiskasvatuksen ja lapsiperheiden sosiaalityön kesken
- Saumaton yhteistyö eri toimijoiden välillä mahdollistaa jaetun asiantuntijuuden
- Jokainen tuo oman osaamisensa ja ammattitaitonsa tiimiin

Neuvolan perhetyö

- Osa neuvolapalvelua ja maksutonta
- Tavoitteena vahvistaa perheen omia voimavaroja
- Neuvolan perheohjaaja työskentelee perheen kanssa neuvonnan ja yhdessä tekemisen keinoin
- Toimintaympäristönä perheen koti tai neuvola

Varhaiskasvatuksen perhetyö

- Tavoitteena vanhemmuuden tukeminen ja perheen omien voimavarojen vahvistaminen
- Toimintaympäristönä varhaiskasvatus tai perheen koti
- Työtä tekee varhaiskasvatuksen perheohjaaja ja tuki on perheelle maksutonta
- Työskentelee tarvittaessa yhteistyössä varhaiskasvatuksen muiden toimijoiden kanssa

Lapsiperheiden kotipalvelu

- Perheiden arjessa selviytymisen tukemista perheen kotona tehtävällä työllä
- Palvelu on lastenhoitoapua sekä arkiaskareissa auttamista
- Työtä tekee lapsiperheiden kotipalvelutyöntekijä
- Palvelu on perheille maksullista, mutta kartoituskäynti on maksuton

Käynnin pituus	Maksun suuruus
0-2 h	12 €
2-4 h	18€
4-6 h	22€
yli 6 h	27€

Konsultaatiotiimi

- Kynnyksetön yhteistyö eri alojen ammattilaisten välillä
- Kokoontuu kerran kuukaudessa
- Perheen tilanteesta keskustellaan nimettömästi

Lapsiperheiden psykologi

Vastaava perheohjaaja

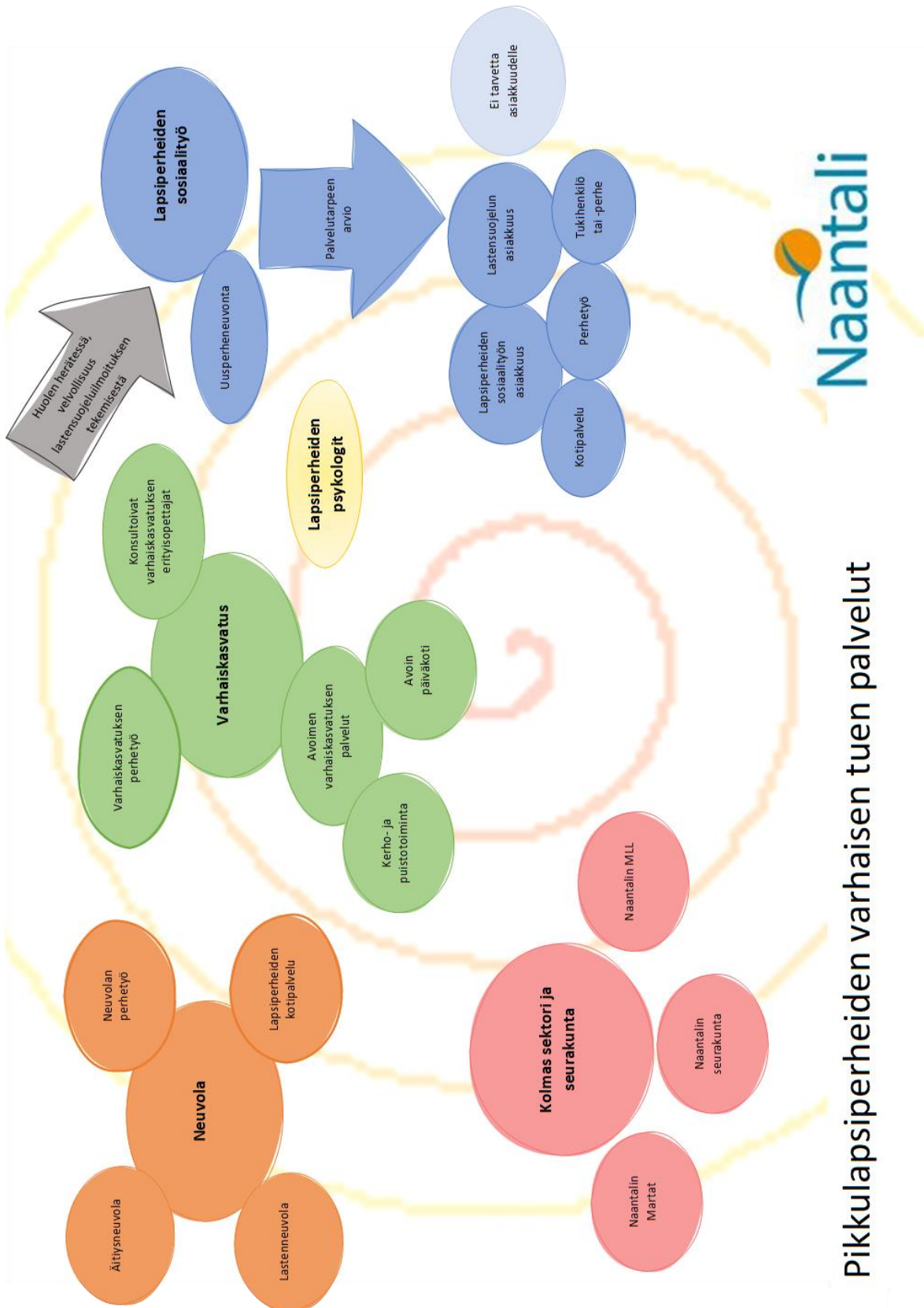
Varhaiskasvatuksen erityisopettaja

Työskentelyn vaikuttavuus

- Varhaiseen tukeen panostamalla pyritään ennaltaehkäisemään tarvetta tehostetumpiin tukitoimiin
- Työlle tulee asettaa selkeät tavoitteet ja mittarit
- Työskentelyn laadun varmistaminen

Liite 3. Palvelukartta

Pikkulapsiperheiden varhaisen tuen palvelut

Liite 4. Teemahaastattelun runko

Teemahaastattelun kysymykset:

1. Kertoisitko, kuka olet ja mikä on toimenkuvasi Naantalissa kaupungissa?
2. Millaisena näet roolisi ja tehtävänkuviasi tulevassa varhaisen tuen tiimissä? (Miten eroaa muusta omasta työnkuvasta? Teetkö konkreettista asiakastyötä vai toimitko tiimille konsultaatioapuna? Mitä näet, että ammattiryhmäsi edustajana tuot tiimiin?)
3. Mistä/miten asiakas/perhe ohjautuu sinulle työskennellessäsi varhaisen tuen tiimissä?
4. Minkälainen prosessi sinun ja varhaisen tuen tiimin asiakasperheen välillä on? Milloin alkaa, milloin loppuu, eteneminen jne.
5. Miten varhaisen tuen tiimin toimijoiden välinen yhteistyö ilmenee työskentelyssä? Myös konkreettisen tason esimerkkejä. Muutaman toimijan välillä/koko tiimi? Moniammatillisuuden hyödyntäminen.
6. Millaisessa tilanteessa tiimi tarvitsee ammattiryhmäsi konsultaatioapua? / Millaisissa tilanteissa otat perheen asiat puheeksi konsultaatiotiimissä? Missä tilanteissa ollaan yhteyksissä konsultaatiotiimiin, millaista apua antaa konsultaatiotiimiin kuuluvat työntekijät (missä tilanteissa ns. tarpeellista)? Millaista konsultaatio apua tuot tiimiin? (osaamisesi, jota muilla ei ole?) KONKREETTISESTI Tarjoaako konsultaatiotiimi myös muuta apua?

1. Miksi varhaisen tuen tiimi on perustettu?
2. Mitkä ovat varhaisen tuen tiimin tarkoitus ja tavoitteet? Miten ammattilaisten välinen yhteistyö auttaa asiakasta/perhettä? Ollaanko tarvittaessa yhteyksissä myös muihin kuin varhaisen tuen tiimin yhteistyökumppaneihin
3. Millä keinoilla tiimi pyrkii pääsemään tavoitteisiin?
4. Voisitko kuvailla vaiheittain asiakasprosessin etenemistä? Asiakkuuden alkaminen, kesto, miten asiakkaaksi päästään, miten asiakkuus päättyy? Millaisia palveluita asiakkaan on mahdollisuus saada varhaisen tuen tiimistä? Millainen asiakas on varhaisen tuen tiimin asiakas (Milloin käännytään varhaisen tuen tiimin puoleen)? Vaihteleeeko työskentelytavat ammattitahojen välillä (esim. päävastuu kenellä?)
5. Mitkä ovat eri toimijoiden roolit varhaisen tuen tiimissä? (Varhaiskasvatuksen perheohjaaja, neuvolan perheohjaaja (tiimin vetäjä), lapsiperheiden kotipalvelutyöntekijä + konsultaatiotiimi (=lapsiperheiden psykologi, vastaava perheohjaaja, varhaiskasvatuksen erityisopettaja) + keskeiset yhteistyötahot (=neuvolat, lapsiperheiden sosiaalityö, varhaiskasvatus)
6. Minkälaista yhteistyötä tiimi tulee tekemään muiden yhteistyötahojen kanssa? Neuvola, varhaiskasvatus ja lapsiperheiden sosiaalityö.... muita?
7. Miten tiimin toimivuutta mitataan?
8. Onko varhaisen tuen tiimi perustettu pysyväksi yhteistyö muodoksi? Vai onko tämä ns. kokeilu/projekti?